

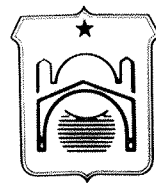
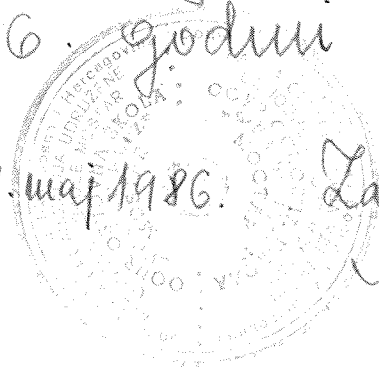
REFIK HAMZIĆ

MOSTARCI
NARODNI
HEROJI
JUGOSLAVIJE

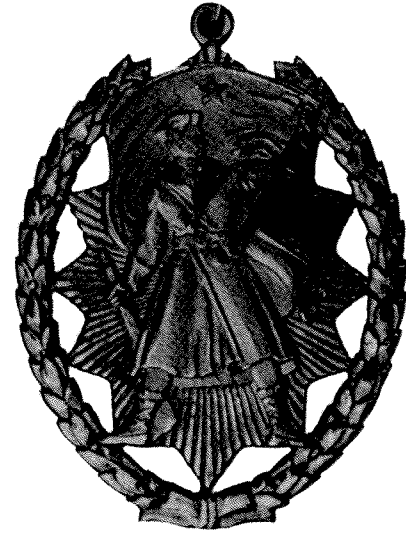

Danji Mustapić,
višednoj učenici VIII a r.
za odličan uspjeh i prim-
jeru vladanje u školskoj
1985/86. godini

Mostar, 21. maj 1986. Danij. div.
Mustapić

MOSTAR, 1986.

»Moram ovdje da podvučem činjenicu da je u toku čitavog oslobodilačkog rata Mostar dao cvijet svoje omladine u partizanske jedinice, i u borbi i u pozadini. Mladi naraštaji, još iz školskih klupa, popunjavali su hercegovačke jedinice i hrabro ginuli u borbi protiv okupatora i domaćih izdajnika. To je bila omladina kojom treba da se ponosi ne samo Mostar već i narodi Jugoslavije.«

TITO

(iz predgovora Zborniku *Hercegovina u NOB*, Vojno delo, Beograd, 1961)

IZDAVAČ: SKUPŠTINA OPŠTINE MOSTAR
IZVRŠNI ODBOR

Odbor za postavljanje bista narodnih heroja
ADRESA: Skupština opštine Mostar

ODGOVORNI UREDNIK: Jovo PEJANOVIĆ

REDAKCIJA: Esad BUBIĆ, Jovo PEJANOVIĆ (predsjednik),
Jovo POPARA, Vlatko ŠUNJIĆ i Anđelko ZELENKA

TEKST: Refik HAMZIĆ

RECENZENTI: Enver ĆEMALLOVIĆ i Risto IVANIŠEVIĆ

LEKTOR I KOREKTOR: Velimir LAZNIBAT

NASLOVNA STRANA I LIKOVNA OPREMA: Mirza HAMZIĆ

FOTOGRAFIJE: MUZEJ HERCEGOVINE MOSTAR
FOTOGRAFIJE BISTA: Mišo GOVORČIN

ŠTAMPA I POVEZ: ŠRO »RADE BITANGA« MOSTAR
ZA ŠTAMPARIJU: Emir VUKOTIĆ
ŠTAMPANJE ZAVRŠENO: februara 1986.

TIRAŽ: 5.000 primjeraka

REFIK HAMZIĆ

MOSTARCI, NARODNI HEROJI JUGOSLAVIJE

PREDGOVOR

Heroji, ponikli iz naroda, u svojoj istorijskoj ulozi kalili su i sebe i druge u najtežim iskušenjima. Njihova revolucionarna odlučnost da služe čovjekovoj sreći doprinijela je zadivljujućem herojstvu naših naroda i narodnosti, snazi i čvrstini Jugoslavije, stvorene pod rukovodstvom KPJ i najvećeg sina naših naroda i narodnosti druga Tita.

Kada su krenuli u borbu, hrabro i odlučno, protiv okupatora i njegovih slugu, znali su da je put težak i za mnoge nepovratan. Još kao djeca osjetili su na vlastitim plećima razdiranja svakojakih suprotnosti, pa su odlučno, na poziv KPJ, ustali protiv neprijatelja, riješeni da ga zbace i izbore slobodu. Krenuvši u tu istorijsku bitku, bili su goloruki i malobrojni, ali su imali vrednote koje nije posjedovao brojniji i dobro opremljeni neprijatelj. Imali su srce i ispoljili neponovljivu hrabrost, što je predvodila narod da se poput bujice sruči na okupatora i njegove slugu.

Čvrsto i nepokolebljivo opredijeljeni da izbore slobodu i ostvare viziju čovjekovog boljeg života i njegove sretnije sutrašnjice hrabro i neustrašivo su išli iz bitke u bitku ugrađujući u temelje novog društva i vlastite živote. Bili su obični ljudi, raznih profesija i zanimanja, ali vrijedni, humani, hrabri i neustrašivi, idejno vezani za revolucionarni radnički pokret.

O tim herojima koji izboriše mjesto u našoj najnovijoj istoriji donosimo po kratku priču o njihovim podvizima i revolucionarnom djelu. No, nisu oni samo naša istorija, oni su pouka za budućnost, i svijetli primjer mladim generacijama kako se ginulo za slobodu koju danas uživamo. Izvršili su svoj istorijski zadatak i na najbolji mogući način dokazali kako se bori za slobodu, bratstvo i jedinstvo, ravnopravnost i zajedništvo naših naroda i narodnosti, ispoljivši pri tom hrabrost i mnoge druge vrline ratnika, što ih ocjenjujemo kao istinski heroizam.

Zbog toga smo s pravom ponosni na njih i na sve naše ratnike koji su nesebično dali svoj doprinos pobjedi nad fašizmom. U znak sjećanja na životni put i revolucionarno njihovo djelo, pored obilježavanja na Partizanskom spomeniku i podignutih bista, objavljujemo i ovu knjigu za trajan spomen.

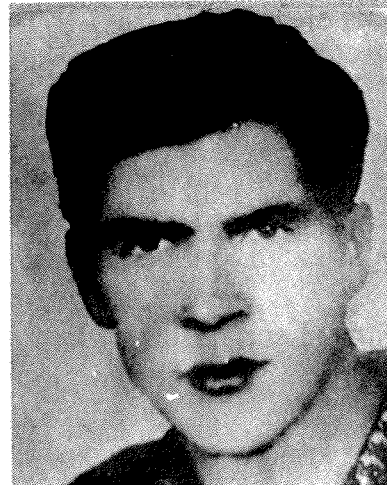
Autor

Odbor za postavljanje bista narodnih heroja, koji je imenovao Izvršni odbor Skupštine opštine Mostar, uspješno je okončao povjereni posao. Odbor se nalazio pred zadatkom utvrđivanja koncepcije i dinamike postavljanja bista. Nakon široke javne rasprave prihvaćena je koncepcija da se izvrši disperzija bista narodnih heroja po mjesnim zajednicama i organizacijama udruženog rada. Utvrđen je program, odabrane su lokacije i pristupilo se poslovima. U saradnji sa Odborom za obilježavanje 40-godišnjice oslobođenja Mostara i Koordinacionim odborom za obilježavanje značajnih događaja i ličnosti Opštinske konferencije SSRN BiH Mostar utvrđeni su termini otkrivanja bista. Pristupilo se realizaciji programa koji je u cijelosti realizovan.

Biste su izradili akademski vajari Nikola Njirić i Florijan Mićković iz Mostara, dok je projektnu dokumentaciju izradio dipl. inž. arh. Sulejman Đapo, zaposlen u Zavodu za prostorno uređenje. U realizaciji programa i izgradnji poseban su doprinos dali radnici RO Parkovi.

Materijalnu pomoć za realizaciju programa pružile su brojne organizacije udruženog rada i mjesne zajednice, na čijem su području postavljene biste, te pojedinci, na čemu im Odbor i ovim putem zahvaljuje.

ODBOR

**HASAN
(Salke)
ZAHIROVIĆ
LACA**

Rođen 25. decembra
1920. u Mostaru.
Radnik. Član KPJ od
1942. U NOB stupio

1941. Poginuo 9. aprila 1943. na Kobiljoj glavi kod Gacka. Za narodnog heroja proglašen 26. decembra 1945. godine.

Imao je teško djetinjstvo. Zbog očeve nezaposlenosti njegova je porodica selila iz Mostara u Sarajevo i obratno, jer mu je otac, po zanimanju kolar i prevoznik, teško dolazio do posla. Nakon završene osnovne škole, dok je živio u Sarajevu, učio je pekarski zanat, ali ga nije završio. Po povratku u rodni grad obavljao je razne poslove. Nosio je kofere putnicima sa Željezničke stanice, cijepao drva i stupao kafu vlasnicima kafana, ali je najpoznatiji bio po samostalnom kopanju uglja, koji je prodavao, iako je to bilo zabranjeno i kažnjivo. Na razne načine borio se za egzistenciju, a kada nije imao nikakve zarade, bio je na brizi svojih drugova, koji su ga izuzetno voljeli.

Rat ga je zatekao u Mostaru, gdje je kao mladić osjetio eksploataciju radničke klase pa se, što je potvrdio učešćem u demonstracijama, opredijelio za revolucionarni omladinski pokret, tim prije što su takvo opredjeljenje imali i brojni njegovi drugovi. Čim je okupator zaposjeo vojne logore u gradu, Laca se našao u sastavu udarnih grupa kojima su rukovodili: Adem Buć, Salko Fejić, Mladen Balorda i drugi. Počeli su sa

prikupljanjem hrane a potom oružja, municije i vojne opreme. U svemu tome Laca je bio izuzetno vješt. Nakon jedne akcije, uspješno izvedene, dan kasnije pao je u ruke policije i našao se u zatvoru. Na saslušanju je obećao da će pristupiti domobranima, jer će tamo imati »siguran hljeb«, pa kada je pušten, kratko je vrijeme živio u ilegalnosti da bi zatim krenuo u sastav Konjičkog bataljona.

Omiljen među drugovima, Laca se brzo istakao kao hrabar, odvažan i lukav borac. Učestvovao je u brojnim akcijama, kao što su iznošenje 44 puške iz mostarskog Sjevernog logora krajem 1941. godine, a nekoliko mjeseci kasnije, iz istog logora, sa svojim drugovima iznio je 22.500 pušanih metaka i 7 pušaka. Bio je izvanredan bombaš, koji je znao da nadmudri i izigra neprijatelja. Pripadao je Udarnoj desetini što je uspješno izvršavala zadatke i bila poznata po svojim podvizima.

Kada se grupa boraca našla u konjičkom zatvoru, Laca je bio u sastavu grupe koja ih je oslobodila. Bila je to smjela i hrabro izvedena akcija koja je doprinijela afirmaciji NOB-a, jer se u narodu dugo prepričavalo kako se partizani žrtvuju jedni za druge. Svojom borbom, požrtvovanjem i hrabrošću, a iznad svega brigom o drugovima, Laca je bio izuzetno poštovan i cijenjen. Istakao se u borbama na Vlašiću, zatim na Žepču, Prozoru, Porimu. Svoju vještinu ispoljio je u borbi za Prozor, gdje je predvodio grupu koja je upala u grad i zapalila pojate i time označila mogućnost ulaska Mostarskog bataljona u Prozor, kroz jarugu, kroz koju su i oni, kao prethodnica, ušli.

Laca je bio čovjek od akcije. Volio je jasne i određene zadatke. Brižljivo se pripremao za svaku akciju, nastojao pronaći slabu tačku neprijatelja, iznenaditi ga i uništiti. Sa svojim drugovima Mladenom Balordom Lobrom, Rifatom Frenjom, Ahmedom Pintulom, Mustafom Ćemalovićem Ćimbom, Mehmedom

Mehom Trbonjom i Živkom Papom Henćijem uspješno je izvršavao najteže i najsloženije zadatke, a njih je, za takve ratnike kao što su oni bili, zaista bilo napretek.

Odlazio je u Mostar na izvršenje posebnih zadataka. Njegovim su se podvizima divili saborci. Upadao je u neprijateljske logore i radnje saradnika okupatora, izvlačio je iz njih sve što je bilo potrebno borcima Mostarskog bataljona. Laca je bio zamjenik komandira čete, brižan starješina, koji je svojim borcima govorio: »Gađaj precizno da rat što prije završi!« Bio je pun duha i vedrine, znao se našaliti na svoj i tuđi račun. Borci su ga izuzetno cijenili, jer njemu, kako pričaju njegovi saborci, nije trebao čin da povede drugove u akciju već ih je ličnim primjerom prosto plijenio. Njegove ljudske osobine, plemenitost i humanost, ostale su nezaboravne.

U borbama protiv četnika na Kobiljoj glavi pao je Hasan Zahirović Laca 9. aprila 1943. godine. Bio je to težak udarac za Mostarski bataljon, jer je bio drag svima, a to je predanim radom, borbenošću i hrabrošću zaslužio.

LACA – LJUBIMAC BATALJONA

Bista narodnog heroja Hasana Zahirovića Laca nalazi se u parku ispred vile »Neretva«, otkrivena je 13. februara 1985. godine, zajedno sa bistom narodnog heroja Mladena Balorde Lobre. Tom prilikom je Enver Ćemalović, general-pukovnik u penziji, nosilac Partizanske spomenice 1941. i komesar Mostarskog bataljona, pored ostalog, naglasio:

»Kao borac Mostarskog bataljona Laca je dolazio u svoj voljeni Mostar, koji je neprijatelj nazivao »malom Moskvom« i »crvenim gradom«. U njemu je sa svojim drugovima izvodio brojne akcije uz pomoć ilegalnih radnika i omladine Mostara. Akcije su bile drske,

smjele i neponovljive. Od tih akcija strepio je neprijatelj. Nije bilo zadatka koji Laca nije bio u stanju da izvrši. Ličnim primjerom, posebno kada se našao na dužnosti zamjenika komandira čete, mobilisao je borce na nove podvige. I njegov borbeni put bio je put junaka...

Kada je pao na Kobiljoj glavi, u borbi protiv četnika, izgubili smo najdražeg druga u sastavu Mostarskog bataljona. Uživao je ogroman ugled među saborcima. Svima nam je bilo teško to saznanje. Nismo mogli suzdržati suze za tim hrabrim čovjekom i borcem, ali sam tada nad njegovim mrtvim tijelom obećao da ćemo nastaviti borbu i izboriti slobodu, za što je i sam, prolazeći kroz sve ratne strahote, dao najdragocjenije što čovjek može dati – vlastiti život.«

Bistu je izradio akademski vajar Florijan Mićković iz Mostara.

U izdanju Opštinske konferencije Saveza socijalističke omladine BiH Mostar izašla je 1981. godine knjiga *Laca*, autora Refika Hamzića, koja, kako je kritika ocijenila, na popularan način, upoznaje mlade sa životom, borbenim putem i revolucionarnim djelom narodnog heroja Hasana Zahirovića Laca.

ADEM (Ibrahima) BUĆ

Rođen 15. decembra 1914. na Bivoljem Brdu između Čapljine i Mostara. Član KPJ od 1940. U NOB stupio 1941. Ubijen decembra 1942. u Sarajevu. Za narodnog heroja proglašen 26. jula 1949. godine.

U siromašnoj seljačkoj porodici rođen je Adem Buć, koji kao dijete dolazi u Mostar, gdje mu je otac Ibrahim dobio zaposlenje kao čistač ulica. Tu je završio osnovnu školu i nižu gimnaziju, nakon čega se upisao u Geodetski odsjek Srednje tehničke škole u Beogradu. Veoma mlad pristupio je naprednom revolucionarnom omladinskom pokretu i svoju aktivnost ispoljavao u Đačkom udruženju »Tehničar«. Isticao se stalnim učenjem i odličnim obrazovanjem tako da je vrlo brzo počeo držati predavanja ne samo u svojoj školi već i na drugim mjestima u Beogradu, gdje ga je organizacija SKOJ-a upućivala.

Po završenom školovanju u Beogradu zaposlio se kao tehničar geometar u Daruvaru, odakle je otišao na odsluženje vojnog roka, a zatim se zapošljava u Geodetskoj upravi u Mostaru. Član SKOJ-a postao je 1939. godine, dok je u članstvo KPJ primljen godinu dana kasnije. Još za vrijeme školovanja Buć je bio angažovan ne samo kao predavač već i kurir, posebno na zadacima što mu ih je povjeravao Avdo Humo koji je održavao vezu sa mostarskom partijskom organizacijom.

Kapitulaciju Kraljevine Jugoslavije doživio je kao vojnik. Po povratku u Mostar, u naselju Carina, gdje je živio partijskim životom, angažovao se na formiranju udarnih grupa sa zadatkom prikupljanja hrane, oružja, municije, vojne opreme i sanitetskog materijala. Ruководio je tim udarnim grupama. U jednoj policijskoj raciji uhapšen je i Buć, ali se, zahvaljujući intervencijama ilegalnih radnika preko nekih uglednih Mostaraca i nespornostima između ustaške i italijanske policije, uspio izvući. Bio je organizator na izvlačenju 44 puške i 22.500 puščanih metaka iz Sjevernog logora, a akciju je izvela udarna grupa Mehmeda Mehe Trbonje. Dok se nalazio u Mostaru, Buć je održavao stalnu vezu sa kuririma Konjičkog bataljona, preko kojih je otpremio materijal za Bataljon. Kao ilegalni radnik, u veoma teškim uslovima, posebno je brinuo o nabavci sanitetskog materijala i lijekova, što je najčešće otpremio preko Mehmeda Mehe Arapa, bataljonskog kurira, koji je redovno dolazio kod Buća, predavao mu poštu za Mjesni komitet KPJ za Mostar i pojedine porodice.

Na izvršavanju zadataka Buć je okupljao brojne saradnike. Širio je mrežu ilegalnih punktova. Bio je veoma pokretljiv, dosljedan, uporan i tačan. Uspješno je pripremao borce koji su izlazili u sastav Konjičkog bataljona. Prije njihovog izlaska iz grada upućivao ih je da se prethodno naoružaju i opreme kako ne bi predstavljali probleme u Bataljonu. Kada mu je policija pripremila zamku i uhapsila ga, Buć se bjekstvom spasio, ali je morao napustiti Mostar jer je policija za njim tragala. Tako se i on, u aprilu 1942, kao vješt i iskusan radnik u ilegalnoj borbi, morao prebaciti na slobodnu teritoriju. Raspoređen je na dužnost političkog radnika. Svoju sposobnost i hrabrost iskazao je u prvim borbama. U vrijeme četničke izdaje uspio se spasiti i, zajedno sa Džemalom Bijedićem i drugim borcima, probiti se i povezati sa Kalinovačkim odre-

dom. U napadu na Hadžiće Buć je teško ranjen. Zajedno sa Bijedićem prebacili su se na Vrelo Bosne, gdje su neko vrijeme boravili, dok nisu uspostavili vezu sa članovima Mjesnog komiteta KPJ za Sarajevo. Uz pomoć ilegalnih radnika Sarajeva Buć je upućen na Hirurško odjeljenje Vojne bolnice i pod tuđim imenom liječen.

Svoju revolucionarnu aktivnost Buć nastavlja u Sarajevu, gdje je ubrzo postao članom Mjesnog komiteta KPJ za Sarajevo. Uspješno je okupljao partijske i druge ilegalne radnike, prenosio im zadatke, organizovao akcije. Širio je i popularisao ciljeve narodnooslobodilačke borbe. Buć je dobio zadatak da iz Sarajeva krene u Mostar kako bi pomogao tamošnjem Mjesnom komitetu nakon saznanja da je raniji partijski kurir Vatroslav Vatro Vrdoljak prešao u službu neprijatelja. Partijska tehnika mu je pripremila dokumenta i Buć se spremio za zadatak koji mu je povjerio član Pokrajinskog komiteta KPJ za Bosnu i Hercegovinu. Iznenađeno je uhapšen, na ulici, tako da nije mogao pružiti oružani otpor. Umjesto u Mostaru Buć se našao u zatvoru 7. decembra 1942. Bio je mučen. Dvodnevno mučenje nije natjeralo Buća da progovori. Kad su se agenti uvjerali da pred sobom imaju nepokolebljivog komunistu, dosljednog borca, hrabrog i odlučnog, onako izmrcvarenog i polumrtvog bacili su sa četvrtog sprata na ulicu i tako mu dokrajčili život. Policija je nakon toga objavila saopštenje da je Adem Buć, pošto je priveden na saslušanje 9. decembra 1942. u 10 časova skočio kroz prozor kao samoubica, pokušavajući time da u javnosti prikrije zločin nad hrabrim komunistom.

KOMPLETNA LIČNOST

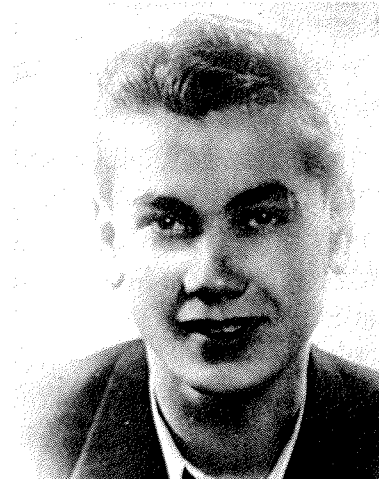
Bista narodnog heroja Adema Buća otkrivena je 30. aprila 1985. u parku hotela »Ruža«. Bistu je otkrio Ivo Jerkić, član CK SKBiH i nosilac Partizanske spomenice 1941, koji je tom prilikom naglasio:

»Iz vremena školovanja Buć mi je ostao u sjećanju kao zatvoren i dosta povučen u sebe, ali što sam ga bolje upoznao dolazio sam do saznanja da je bio dosta složena i kompletna ličnost...

Mada je pripadnost revolucionarnom pokretu kod većine roditelja izazivala strah i strepnju za sudbinu svoje djece, Buć je imao istinskog prijatelja u svojoj majci Aiši, koja ga je podržavala u njegovom opredjeljenju. Šjećam se da sam ga, prilikom jedne posjete, zatekao kako majci, koja ga je pažljivo slušala, čita knjigu »Kako se kalio čelik«...

Položio je život za slobodu, za mir, za bratstvo i zajedništvo, za bolji i ljepši život, upravo onako kako su ginuli komunisti i drugi rodoljubi za ovo što uživamo.«

Bistu je izradio akademski vajar Florijan Mičković.

MLADEN (Dušana) BALORDA LOBRA

Rođen 31. januara 1921. u Mostaru. Svršeni učenik zanatske škole, meta-

lac, bravar. Član KPJ od 1940. U NOB stupio 1941. Strijeljan jula 1943. na Mostarskom blatu. Za narodnog heroja proglašen 5. jula 1951. godine.

U porodici Dušana i Jovanke Balorda rođen je Mladen. Otac je radio na željeznici, brinuo o svojoj porodici i tražio od Mladena i njegovog mlađeg brata Vasilija i od sestara Vere i Milojke da budu dobri učenici. Mladen je pohađao zanatsku školu i osposobio se za metalca, bravara. S njim je u istoj klupi sjedio njegov susjed Ahmed Pintul i oni su, još kao učenici, pristupili revolucionarnom omladinskom pokretu. Mladen je, kao aktivan omladinac, primljen u SKOJ u 17. godini života, a godinu dana kasnije postao je član KPJ.

Balorda je kao omladinac rasturao letke u Željezničkoj radionici, gdje je izvjesno vrijeme radio, a njegov drug Pintul na Rudniku mrkog uglja. Posebnu revolucionarnost ispoljio je u masovnim demonstracijama 1940. godine nakon utakmice »Velež« – »Crna Gora« (danas »Budućnost« iz Titograda) u kojima je učestvovalo više hiljada Mostaraca.

Rat ga je zatekao u Mostaru. Odmah se sa udarnim grupama angažovao na prikupljanju hrane, oružja, municije i vojne opreme. Upadali su u Sjeverni lo-

gor i iznosili plijen i tako po zadatku stvarali ilegalna skladišta oružja i opreme koja su kasnije poslužila za otpremanje prvih partizanskih odreda iz grada.

U julu 1941, kada je prvi odred boraca, koji su sačinjavali komunisti, razbijen na Jarac-kuku, Balorda je spasio zarobljenog Esada Fejića. Predstavio se sa Ahmedom Pintulom da su ustaše i preuzeo Fejića kao zarobljenika kojeg je odveo svojoj kući. Balorda je učestvovao i u spasavanju knjiga iz Muslimanske narodne biblioteke koje su ustaše stavile na lomaču kao revolucionarnu literaturu. U vrijeme iseljavanja Srba iz Mostara Balorda je s porodicom krenuo u Srbiju. Nije se tamo zadržao. Iz Kraljeva se prebacio u Beograd, a odatle sa Vasilijem Vasom Maslom preko Raške, Pljevalja i Nikšića u Mostar. Odmah se priključio svojim drugovima na Carini i predano radio sve do novembra 1941, kada je krenuo u sastav Konjičkog partizanskog bataljona.

Prije odlaska u partizane predvodio je udarnu grupu na sakupljanju oružja. Kasnije je, kao partizan, dolazio u rodni grad po sanitetski materijal i sve drugo što je bilo potrebno Bataljonu. U proljeće 1942. upadao je u ustanove i radnje, čiji su vlasnici bili u službi okupatora, i iz njih odnosio raznu robu.

Svoju hrabrost, odlučnost i spremnost da se bori protiv neprijatelja Balorda je ispoljio u svim akcijama i bitkama. Kao zamjenik komandira Udarne čete među prvima je ušao u Žepče. Učesnik je u razoružavanju posade oklopnog voza, koji nakon iznošenja oružja stavlja u pokret pod punom parom i iskače iz lokomotive, da bi se voz na prvoj krivini stropoštao u kanjon Bosne. Bio je među čelnim prilikom upada u Prozor, s grupom koja je palila pojate, prve i druge noći, i time dala signal da kroz jarugu, kuda su i oni prošli, može da se uvuče Mostarski bataljon u dobro utvrđeni i branjeni Prozor.

Postavljen je za zamjenika komandanta Bataljona nakon IV neprijateljske ofanzive, ali je u borbi na Porimu ponovo bio u ulozi bombaša, kao i bezbroj puta do tada, uspješno je likvidirao posadu i zaplijenio mitraljez u italijanskom bunkeru. Na Planiku kod Kobilje glave predvodio je četvu koja uspješno likvidira četničke položaje bombaškim udarom. U borbama od Ravnog do Pive uvijek je bio sa jednom od četa u borbi sa Nijemcima, pri čemu se potvrdio kao brižan i primjoran starješina brinući o svakom borcu. Njegovo prisustvo unosilo je vjeru, sigurnost i samopouzdanje među borce. Bio je promišljen, drzak i brz u borbi, inteligentan i lukav, sa velikim mogućnostima da izraste u vojnog starješinu. U bitkama na Sutjesci borio se neiscrpnom snagom i suznih očiju napustio je Tjentište gledajući ostavljene ranjene i bolesne drugove.

Nakon što je Mostarski bataljon, posljednji, napustio Tjentište, na partijskom sastanku kojem je prisustvovalo 35 komunista odlučeno je da borci krenu u rodni kraj i da se ovdje povežu sa partijskim organizacijama, okrijepe i odmore do poziva. Balorda je krenuo u Mostar, gdje su stigla 83 borca. Zajedno sa komesarom Mostarskog bataljona Enverom Ćemalovićem i sekretarom Mjesnog komiteta KPJ za Mostar Ljubom Brešanom brinuo je o borcima, a čim su zaprijetile racije, krenuo je, kako je glasio poziv, u Dobroč. Na tom mjestu su se sreli sa Mostarskim omladinskim odredom. Dužnost komandanta Odreda preuzeo je Balorda i uputio se u sastav Desete hercegovačke brigade. Na tom putu, u Kamenoj, Odred je iznenađen i razbijen. Balorda je, teško ranjen, zarobljen. U Gestapou je izdržao svu torturu, ali je ćutao i na taj način poučavao ostale zarobljene drugove kako da se drže pred neprijateljem. Kada je njemački oficir pitao ko je od početka oružane borbe u partizanima, Balorda je odgovorio da je od prvog dana. Strijeljan je, nakon svirepog mučenja, na Mostarskom blatu jula 1943. godine.

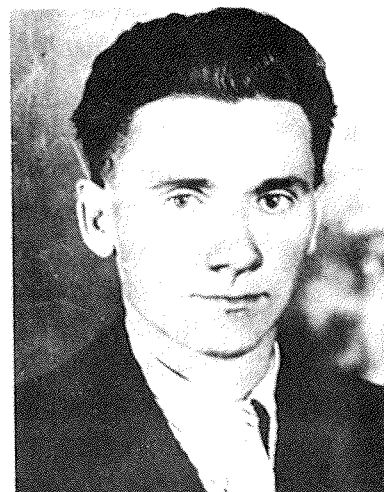
ZRAČIO JE ČESTITOŠĆU

Bista narodnog heroja Mladena Balorde Lobre, koja se nalazi u parku ispred vile »Neretva«, otkrivena je 13. februara 1985. godine, zajedno sa bustom narodnog heroja i njegovog druga Hasana Zahirovića Lace. Prilikom otkrivanja biste Enver Ćemalović, general-pukovnik u penziji i nosilac Partizanske spomenice 1941, komesar Mostarskog bataljona, tom prilikom je, pored ostalog, rekao:

»Bio je hrabar i neustrašiv borac koji je još za života svojim primjerom u akcijama omladine Mostara i borbama u sastavu Mostarskog bataljona postao legenda. Bio je promišljen, hladnokrvan i lukav borac. Kao rukovodilac u Mostarskom bataljonu uvijek se u svim bitkama nalazio na čelu svoje jedinice, a predvodio je i bombaške grupe, u čemu je bio posebno vješt. Bio je voljen od svih koji su ga poznavali. Svojom inteligencijom i radom obećavao je mnogo...

Ličnim primjerom, posebno u teškim situacijama i u vrijeme neprijateljskih ofanziva, činio je nadljudske napore i podvige. Njegov borbeni put kao borca, komuniste i starješine bio je uistinu put junaka od prvih dana borbe kada se svrstao pod zastavu KPJ koja se razvila u oslobodilačkom ratu i pod kojom smo izvojevali slobodu.«

Bistu je izradio akademski vajar Florijan Mićković.

KARLO (Valentina) BATKO

Rođen 17. maja 1907. u Sarajevu, a od 1914. živio je u Mostaru. Bravar. Član

KPJ od 1928. U NOB stupio 1941. Poginuo marta 1943. kod Konjica. Za narodnog heroja proglašen 5. jula 1951. godine.

Sa porodicom se doselio iz Sarajeva u Mostar kao dječak. Školovao se u Mostaru, gdje je završio bravarski zanat. Kao mladi radnik pristupio je revolucionarnom radničkom pokretu. Nakon zatvaranja Radničkog doma 1924. godine u Mostaru komunisti su usmjerili svoju aktivnost na formiranje Ujedinjenog radničkog sindikalnog saveza Jugoslavije. Tako je i u Mostaru formirana Sindikalna podružnica metalaca, u čiji se rad aktivno uključio i Karlo Batko. Učesnik je u više štrajkova i drugih akcija koje su se odvijale kroz legalne forme rada. Kao nepokolebljiv i provjeren borac za radnička prava, 1928. godine je primljen u članstvo KPJ. Izuzetno agilan, poletan i prisutan svuda, krajem 1929. Batko je, kao većina tadašnjih komunističara Mostara, zatvoren. Pred Sudom za zaštitu države u Beogradu, zajedno sa Gojkom Vukovićem, članom CK KPJ od Vukovarskog kongresa, odgovarao je i Batko kao »antidržavni element, subverzivna i nepopravljiva ličnost«, kako je stajalo u obrazloženju presude. Osuđen je na dvije godine robije koju je izdržao u Sremskoj Mitrovici. Na robiji je primjeran u učenju i

želji za sticanjem marksističkog znanja, kao i u druželjublju među robijašima, posebno za vrijeme štrajka glađu za poboljšanje uslova života robijaša.

Svoju revolucionarnu aktivnost Batko nastavlja nakon izdržane kazne zatvora, pa je kao takav biran u Mjesni komitet KPJ za Mostar, a od 1937. našao se i u sastavu Oblasnog komiteta KPJ za Hercegovinu. Batko je sa svojim drugovima dao značajan doprinos jačanju radničkog revolucionarnog pokreta i stvaranju novih partijskih ćelija, tako da je Mostar postao jak centar komunističkog uticaja i okupljanja najborbenijih i najsvjesnijih boraca iz redova radničke klase. Svojim znanjem i brigom za vaspitanje i obrazovanje mladih komunista Batko se istakao i kao pedagog koji je strpljivošću i druželjubljem obavezivao svoje sagovornike na izvršavanje zadataka. Bio je kovač mlade ratne generacije koja je masovno pristupila revolucionarnom pokretu.

Kao partijski rukovodilac poseban doprinos Batko je dao 1941. godine na pripremanju narodnog ustanka pod rukovodstvom KPJ. Njegovo je geslo bilo, što je naučio na robiji: »Komunisti smo, izdržaćemo!« Tako je govorio i pri odlasku na robiju, i kada se među prvima našao s puškom u ruci, i kada je stupio u borbu protiv okupatora i njegovih slugu.

Vršio je veoma odgovorne dužnosti. Postavljen je za sekretara Okružnog komiteta KPJ za Foču i Kalinovik, pa se tako našao i u Kalinovačkom odredu sa drugovima Borišom Kovačevićem, Vasilijem Đokićem i Radom Hamovićem. Pošto je u neprekidnim i teškim borbama Odred desetkovan, od preživjelih boraca u avgustu 1942. formirana je Treća četa Petog bataljona Desete hercegovačke brigade, a komesar čete bio je Batko. Prihvatanjem te dužnosti iskazao je svoju skromnost. Bio je stari član KPJ, robijaš, član Oblasnog komiteta KPJ za Hercegovinu, ali je prihvatio tu novu dužnost jer je smatrao: »Važno se boriti, bilo

gdje!« Sa svojom četom učestvovao je u brojnim borbama na Vlašiću, u Žepču, Prozoru i Bijeloj.

Kad su vođene borbe u Bijeloj i u pravcu Boračkog jezera, gdje je neprijatelj imao jake koncentrisane četničke snage, Batko je bio primjeran borac. U jednom naletu njemačkih »štuka« poginula su istovremeno dva hrabra druga, narodni heroji Karlo Batko i Anto Šarić, zvani Rade Španac, učesnik španskog građanskog rata. Tako je 3. marta 1943. ugašen život revolucionara Karla Batka, čovjeka koji je na svom partizanskom putu plijenio svojom plemenitošću, drugarstvom i hrabrošću ulijevajući borcima vjeru u pobjedu. Batko je i svojom smrću pokazao kako se bori i žrtvuje za slobodu i dostojanstvo čovjeka.

BORAC ZNANJA, SNAGE I UMIJEĆA

Na otkrivanju biste narodnog heroja Karla Batka, 8. maja 1985. godine, u novopodignutom parku, na raskrsnici ispred Fabrike duvana, govorio je Muhamed Hama Grebo, jedan od ratnih sekretara Mjesnog komiteta KPJ za Mostar, nosilac Partizanske spomenice 1941. i član Savjeta Republike, koji je, pored ostalog, tom prilikom rekao:

»Nema nikakve sumnje da je od 1938. do 1941. godine učinjen u dotadašnjoj politici Partije veliki korak. Duboko svjesna nastupajućih događaja Partija prelazi u široke forme rada. Od tada se snažno krenulo naprijed. Stvaraju se nove i šire postojeće ćelije na željeznici, Fabrici duvana, Platnari, a skoro svaka mahala je imala svoju ćeliju. SKOJ je postao čvršći, jači, borbeniji i prisutan je svuda gdje su mladi. Organizacija je smjelo i odlučno prešla na kurs rada u masovnim organizacijama, prvenstveno radničkim i svim onim gdje se okupljala omladina. Takva orijentacija uskoro je dovela do njenog omasovljenja, naročito mladim kadrovima. Nastao je dubok prelom u metodama rada i cjelokupnom djelovanju KPJ.

Svugdje, u svim akcijama u gradu, učestvovao je i drug Karlo Batko, ispoljavajući svoje revolucionarno opredjeljenje. Krenuo je jula 1941, među prvima, u borbu protiv neprijatelja.

Svaka etapa borbe naše radničke klase, svaka etapa naše revolucije tražila je, nalazila i stvarala odvažne i sposobne borce koji su imali snage, znanja i umijeća da izvrše sve postavljene zadatke. Takav borac je bio i Karlo Batko.«

Bistu je izradio akademski vajar Florijan Mičković.

MUSTAFA (Ahmeta) ĆEMALOVIĆ ĆIMBA

Rođen 31. decembra 1919. u Mostaru. Radnik. U NOB stupio 1941. Član KPJ od 1942. Strijeljan 20. avgusta 1943. na Mostarskom blatu. Za narodnog heroja proglašen 20. decembra 1951. godine.

Ponikao je u siromašnoj porodici oca Ahmeta i majke Rukije, koji su ga, nakon osnovne škole, uputili na krojački zanat. Zahvaljujući sredini, u kojoj je izučavao zanat, Ćemalović se veoma mlad opredijelio za revolucionarni radnički pokret. Sa starijim drugovima odlazio je u Radnički dom i slušao predavanja, i tako sticao nova saznanja i revolucionarno se kalio. Sa takvim shvatanjima i tako odgajan pristupio je revolucionarnom omladinskom pokretu, pa je veoma mlad izvršavao konkretne zadatke. Posebno se isticao u rasturanju letaka među radnicima. Učestvovao je u štrajkovima i demonstracijama.

Iako je djelovao tiho i povučeno, ipak se nakon okupacije zemlje našao u sastavu prvih udarnih grupa koje su sakupljale oružje, municiju i vojnu opremu. Radio je na opremanju prvog odreda boraca koji je izašao iz grada, a za to je dobio konkretne zadatke od Jusufa Čevre, sekretara Mjesnog komiteta KPJ za Mostar. I sam je u novembru 1941. krenuo u sastav Konjičkog partizanskog bataljona, gdje se našao sa drugovima s kojima je rastao i revolucionarno stasao. Svoju hrabrost, snalažljivost i spretnost ispoljio je već u prvim

borbama, te se našao u sastavu Udarne desetine. Sa Mehmedom Mehom Trbonjom bio je u akciji kada su iz Sjevernog logora iznijeli 22.500 pušanih metaka i 7 pušaka, a zatim u grupi sa Mladenom Balorodom koja je iz ustanova i trgovačkih radnji, čiji su se vlasnici stavili u službu okupatora i njihovih slugu, prikupio kancelarijski materijal i opremu za potrebe Mostarskog bataljona. Taj borac, kojeg su svi zvali nadimkom Ćimba, sa svojom patrolom zarobio je italijanskog motoristu s mitraljezom a on ga je, kasnije, poučavao u rukovanju tim oružjem. Za nagradu je Italijanu dao dvije kokoške i pustio ga da ide u Jablanicu. Istakao se i u borbi protiv ustaša januara 1942. na Bijeloj, a kasnije i protiv ustaške milicije u Vrdolju i Seljanima.

U borbama na Vlašiću i u Gučoj Gori, te prilikom oslobođenja Žepča Ćimba je među prvima, bombaš, zaista neustrašiv i umješan. U Prozor je upao sa svojim drugovima prve noći kroz jarugu, kada je ranjen Mehmed Meha Trbonja, a druge je istim putem predvodio svoj vod i u uličnim borbama u gradu ispoljio izuzetnu vještinu.

Za njega nije bilo zadatka koji nije bio u stanju izvršiti. Ničega se nije ustručavao. Drugovi su se uvijek radovali susretima sa Ćimbom. I kad se našao na dužnosti zamjenika komandira čete, on je ličnim primjerom predvodio bombaše i išao na izvršenje najtežih zadataka, kako bi mladima pokazao kako se i u takvim situacijama postupa i bori. Odlazio je sa svojim drugovima u rodni grad, gdje je neustrašivo izvršavao zadatke. Divili su se mladići njegovim podvizima, a on nikada nije govorio kako je izlazio iz akcija kao pobjednik jer mu je to ličilo na hvalisanje, što mu nije bilo svojstveno.

Nakon proboja sa Sutjeske i Ćimba se našao u Mostaru, ali nije dugo ostao. Otišao je da prenese poštu iz Vrhovnog štaba u Štab Desete hercegovačke

brigade. Sa Hidom Bašagićem i Petrom Krajinom uhapšen je kod Lisičića i sproveden u Gestapo u Mostaru. Bio je izložen svirepom mučenju u Vladičinoj kući, ali pred neprijateljem nije progovorio ni riječi o svojim drugovima, o brojnim ilegalnim radnicima koje je poznao. Strijeljan je 20. avgusta 1943. na Mostarskom blatu sa grupom boraca Mostarskog bataljona i ilegalnim radnicima Mostara.

Ćimba je bio skroman, tih, promišljen i lukav borac i starješina, kome je u borbi uvijek bila svojstvena briga za saborce, koje je stalno upozoravao i ličnim primjerom obučavao govoreći im da je važno tući neprijatelja i ostati živ, a ako se mora poginuti, onda treba što skuplje prodati vlastitu kožu. Tako je govorio, tako se borio.

SNALAŽLJIV, HRABAR I SPRETAN

Bista narodnog heroja Mustafe Ćemalovića Ćimbe otkrivena je 3. jula 1985. ispred zgrade Osnovne škole »Salko Pezo«. Tom prilikom govorila je Bisera Taušan, nosilac Partizanske spomenice 1941, koja je, pored ostalog, rekla:

»Živeći i radeći u slobodi, zbratimljeni i samoupravno organizovani, izgrađujući socijalističko društvo i boreći se za nesvrstanu politiku, potvrđujemo dosljednost idejama revolucije. Čuvajući u trajnoj uspomeni najbolje sinove i kćeri naših naroda i narodnosti, koji su svoje živote ugradili u temelje naše slobode, našeg bratstva i jedinstva, našeg zajedništva, vaspitavamo i odgajamo mlade generacije u duhu revolucije poučavajući ih da rade i uče kako bi bili istinski nasljednici naše generacije i uspješni graditelji samoupravnog socijalističkog društva.

Po brojnim podvizima, koji su izazivali divljenje, ostao je Mustafa Ćemalović Ćimba u nezaboravnom

sjećanju boraca Mostarskog bataljona. Zaista, možemo biti ponosni na herojske podvige i držanje Ćimbe, koji je položio život za slobodu, za mir. Položio je život za ono čemu ga je učila KPJ kojoj je do posljednjeg dana života ostao vjeran.«

Bistu je otkrio Ćimbin drug i saborac Alija Ala Kreso, nosilac Partizanske spomenice 1941. godine.

Bistu je izradio akademski vajar Florijan Mičković.

MITHAT (Hasana) HAĆAM

Rođen 1917. u Bratuncu. Kasnije je došelio u Mostar, gdje su mu živjeli roditelji.

Geometar. Član KPJ od 1940. U NOB stupio 1941. Poginuo na Konjuhu 15. avgusta 1942. Za narodnog heroja proglašen 20. decembra 1951. godine.

Nije rođen u Mostaru, već u Bratuncu, gdje mu je otac kao učitelj radio, ali je Mithat, ne sluteći da će mu se roditelji preseliti u Mostar, za vrijeme školovanja u Geodetskom odsjeku Tehničke škole u Beogradu, imao drugove Mostarce koji su se s njim školovali. Volio je njihovo društvo i u Mostaru se, za vrijeme ferija, uglavnom družio s njima. U članstvo KPJ primljen je 1940. godine, a znatno ranije ispoljio je svoja revolucionarna opredjeljenja, još kao učenik. Nakon završetka škole zaposlenje je dobio u Prištini, odakle je otišao na odsluženje vojnog roka, a potom se našao u Mostaru.

Kapitulaciju bivše Jugoslavije doživio je u Boki kotorskoj kao rezervni potporučnik. Za njega kao komunistu to je značilo početak rata, narodne revolucije, koju će predvoditi KPJ.

Prikupio je nešto oružja, pištolja i bombi, i ponio sobom u Mostar, gdje mu je živjela porodica. Na Željezničkoj stanici dočekao ga je Leo Bruk, kojeg je poznao sa Balinovca. Leo ga je »sproveo« pored drugih pripadnika »Hrvatske zaštite« i rekao mu da je tu

po zadatku, da sklanja i upozorava drugove na opasnost, savjetujući ih da ponesu i sklone oružje. Haćam se povezao sa drugovima sa kojima je, kao što je bio Stjepan Šulentić, mogao otvoreno govoriti jer je znao da su i oni članovi KPJ. Aktivno se uključio u pripreme i organizovanje narodnog ustanka. Radio je neumorno, odlazio na skupove i objašnjavao zadatke komunisti i drugih rodoljuba.

Čim je čuo da se na Romaniji oglasila ustanička puška, u julu 1941. godine, Haćam je zgrabio oružje i napustio Mostar obavijestivši drugove da odlazi na Romaniju. Tamo se kao jedan od organizatora ustanka angažovao na objašnjavanju ciljeva i zadataka narodnooslobodilačkog pokreta. Istakao se u organizovanju partizanskog bataljona, pa je od ljeta 1941. bio na dužnosti komandanta bataljona u Romanijskom partizanskom odredu, a kasnije je bio komandant Muslimanskog bataljona u sastavu istog Odreda.

Kao komandant bataljona u Romanijskom partizanskom odredu i kasnije, u VI istočnobosanskoj brigadi, ispoljio je izvanredne organizatorske sposobnosti, hrabrost i umješnost u komandovanju, te je stekao popularnost i bio veoma omiljen među borcima. Sve je to doprinosilo da njegov bataljon postiže značajne rezultate u brojnim borbama vođenim od početka ustanka do ljeta 1942. godine. Istakao se njegov bataljon u borbi protiv domobrana kod Rogatice, kada su neprijatelju naneseni veliki gubici u ljudstvu i tehnicima, zatim u borbama protiv četnika na Jahorini i Ozrenu, protiv ustaša kod Zavidovića, Nemile i na Konjuhu, te na drugim mnogobrojnim mjestima.

Poginuo je 15. avgusta 1942. u iznenadnom napadu ustaša na VI istočnobosansku brigadu, koja se poslije dugog i napornog marša odmarala na Konjuhu. I u tom iznenadnom napadu i neravnopravnoj borbi, u kojoj je neprijatelj bio brojniji i opremljeniji, Mithat je ispoljio izvanrednu hrabrost i odvažnost. Bio je

među prvima koji su neprijatelju pružili otpor štiteći borce i članove Pokrajinskog komiteta KPJ za Bosnu i Hercegovinu, koji su bili ugroženi napadom ustaša. Junački je štitio svoje drugove i ne povlačeći se sa položaja, iako su ga drugovi pozivali, pružao je snažan otpor ustašama dok ga nije pogodilo smrtonosno zrno. Za svoje junaštvo, ispoljenu hrabrost, umješnost u komandovanju i za cjelokupni doprinos u organizovanju i razvoju narodnooslobodilačke borbe proglašen je narodnim herojem.

Njegova sestra Emina, izvanredan borac i primjerna bolničarka, poginula je u sastavu Mostarskog bataljona na Sutjesci 1943. godine.

IZVRŠIO JE ISTORIJSKI ZADATAK

Bista narodnog heroja Mithata Haćama nalazi se u prostorijama Odreda izviđača koji nosi njegovo ime. Bista je otkrivena u tim prostorijama na Balinovcu u Mostaru 20. aprila 1985. godine. O revolucionarnom liku i djelu Mithata Haćama govorio je Radmilo Braca Andrić, koji je, pored ostalog, naglasio:

»U ovom svečanom trenutku, kada otkrivamo spomen-bistu velikom borcu, komunisti, revolucionaru i narodnom heroju Mithatu Haćamu, ovim činom potvrđujemo da smo ostali vjerni njihovoj idejnoj borbi, da nismo i da nikada nećemo zaboraviti najbolje kćeri i sinove naših naroda i narodnosti, koji ugradiše svoje živote u čvrste temelje naše bratske zajednice slobodnih i ravnopravnih naroda i narodnosti i koji nam omogućie da živimo, rastemo i razvijamo se u miru i slobodi...

Naši narodi, naši ljudi, kao i njihovi ratni drugovi i saborci revolucije, tako i nove mlade generacije, ne smemo da nisu zaboravili pale junake, njihove podvige i njihova djela već su odlučno nastavili putem njihovog velikog revolucionarnog djela, na koje ih je 1941. godine

povela KPJ na čelu sa drugom Titom. Te sudbonosne i istorijske godine, u kojoj se radilo o biti ili ne biti, trebalo je spasavati čast i ugled zemlje, naroda i čovjeka.

Kao i mnogi njegovi drugovi, koji tokom četvorogodišnje borbe položise svoje živote za slobodu, za mir, za bolji i ljepši život naših naroda, bili su mladi po godinama, ali zreli, odlučni i sposobni da izvrše istorijski zadatak i dužnost patriota i revolucionara. Oni su svojim, iako kratkim, ali vječnim životima ispisali zlatnim slovima legendu ne samo o svojoj mladosti već i o najvećem istorijskom trenutku i vremenu naših naroda.«

Bistu je izradio akademski vajar Florijan Mičković.

ŠEFIK (Omera) OBAD

Rođen 1922. u Blagaju kod Mostara. Učitelj. Član KPJ od 1941. U NOB stupio

1941. Poginuo juna 1943. na Sutjesci. Za narodnog heroja proglašen 20. decembra 1951. godine.

Kao učenik Učiteljske škole u Mostaru stekao je brojne drugove s kojima je bio nerazdvojan. Pripadali su naprednom omladinskom pokretu. U školi ili na izletima, posebno u skautskoj organizaciji, Obad je s drugovima raspravljao o marksizmu i lenjinizmu a na taj su način sticali teorijska znanja. Iako je bio srednjoškolac, učestvovao je u demonstracijama 1940. godine mada je to za sve učenike predstavljalo opasnost da budu izbačeni iz škole. Obad i njegovi drugovi nisu se ustručavali da se nađu među demonstrantima nakon utakmice »Veleža« i »Crne Gore« (danas »Budućnost« iz Titograda), da uzvikuju parole i da se razidu tek nakon što je policija oružjem intervenisala.

Rat ga je zatekao u školi. Nakon okupacije zemlje našao se u sastavu udarnih grupa koje su prikupljale oružje, municiju i vojnu opremu. Svoju aktivnost Obad je ispoljavao u rodnom Blagaju i u Mostaru, posebno među učenicima Učiteljske škole. Kada mu je zbog otvorenog istupanja zaprijetilo hapšenje, a policija je već tragala za njim, Obad je napustio Mostar i sa odredom izašao na slobodnu teritoriju, u sastav Konjičkog bataljona. S puškom u ruci krenuo je sa svojim

drugovima krajem oktobra 1941. godine na težak ali slavan put, u borbu protiv okupatora i njegovih slugu. Mada nije imao vojničkog iskustva, već u prvim bitkama istakao se kao hrabar borac, posebno dobar strijelac. Bio je malo poguren, nosio je naočale, ali kad bi nekoga uzeo na nišan, njegovoj pušci ne bi umakao. Saborcima je govorio: »Pustite ga neka misli da je pobjegao«, a onda bi nepogrešivim pogotkom oborio bjegunca. Njegovu hrabrost i snalažljivost, a iznad svega teorijsko obrazovanje drugovi su izuzetno cijevali. Bio je veoma društven. Svima je pomagao, u kritičnim i teškim trenucima nije ostavljao drugove u nevolji. Žrtvovao bi sebe da spasi druga. Kao komunist uživao je ugled vrijedna političkog radnika. Znao je borcima i narodu objasniti ciljeve i zadatke narodnooslobodilačke borbe, što se dugo prepričavalo u krajevima kuda je prolazio Mostarski bataljon.

Učestvovao je u svim bitkama: u napadu na Ostrožac, u borbi kod Studenih Vrela, posebno se istakao u borbama na Vlašiću, zatim prilikom napada na Žepče, gdje je Mostarski bataljon odigrao značajnu ulogu te je pohvaljen od Vrhovnog štaba. Obad se nalazio na dužnosti političkog komesara Treće čete, ali se i tada, kao i u drugim brojnim prilikama, isticao kao bombaš i odličan strijelac. Njegov je doprinos značajan u borbi za oslobođenje Prozora, zatim u bici na Porimu i Kobiljoj glavi.

Nalazio se u sastavu Mostarskog bataljona kada je otpočela bitka na Sutjesci. Brinuo je kao starješina o svakom borcu, ranjenom i bolesnom drugu. Preko Gacka, Oblja, Ravnog, Pivske Župe i drugih mjesta Mostarski bataljon se stalno sukobljavao sa jakim njemačkim i italijanskim snagama. Obad je tada išao iz čete u četvu sa zadatkom podizanja borbenosti jedinica u koje je dolazio jer je znao umješno da djeluje mobilizatorski. U jednoj noćnoj borbi protiv četnika na Ravnom, kada je četa Šefika Obada nanijela gubitke ne-

prijatelju, njegov izvještaj Štabu Mostarskog bataljona je glasio: »Izvršili smo prepad na četnike. Pet četnika mrtvih, 1 mitraljez i 7 pušaka zaplijenjeno. Položaj ću obezbijediti patrolama. Umorni smo i idemo na spavanje. Šefik.«

Učestvovao je u akcijama uništenja neprijateljskih bunkera i uporišta kao bombaš. Sa grupom bombaša, noću, 11. na 12. juna 1943, Šefik je napao položaj koji su držali Nijemci na Pločama. Uspješno su likvidirali uporište i došli do oružja i municije. A kao bombaš je i poginuo. Na padinama Košura 13. juna Obad je upao u bunker, likvidirao mitraljesca i njegovog pomoćnika. Na povratku iz bunkera presječen je mitraljeskim rafalom iz drugog bunkera, ostao je na mjestu mrtav.

NEUSTRAŠIV BORAC

Bista narodnog heroja Šefika Obada otkrivena je u parku ispred Osnovne škole u Blagaju, koja nosi njegovo ime. Bilo je to 20. decembra 1985. godine. O Šefikovom životnom putu i revolucionarnom djelu govorio je Risto Ivanišević, predsjednik SUBNOR-a Mostar, koji je, pored ostalog, rekao:

»Obilježavamo 40-godišnjicu pobjede nad fašizmom ponosni na doprinos naših boraca toj pobjedi. Uspješno završavamo akciju podizanja bista narodnih heroja u našoj opštini. Danas otkrivamo bistu narodnog heroja Šefika Obada, neustrašivog Titovog ratnika i primjernog političkog komesara, čime najneposrednije potvrđujemo svoju vjernost i dosljednost u njegovanju sjećanja na narodne heroje i pale borce, a time i na tekovine narodnooslobodilačke borbe i socijalističke revolucije.

Poginuo je kao bombaš 13. juna 1943. godine na Sutjesci, u vrijeme kada su starješine išle ispred svo-

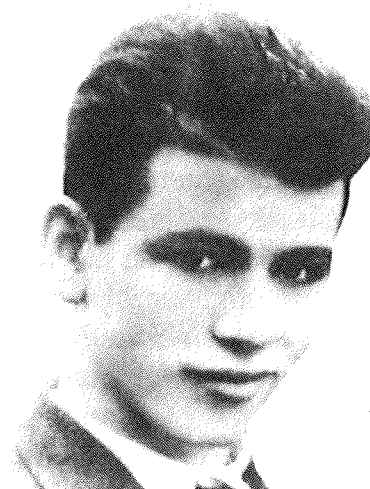
jih jedinica. Njegova smrt bila je težak gubitak za Mostarski bataljon. Sve što su borci, u tom trenutku, mogli reći bilo je: ›Osvetićemo te, družo komesare!‹ Tako je i bilo. Nastavili su borci Mostarskog bataljona borbu, borili se prsa u prsa s neprijateljem i posljednji su, nakon proboja glavne operativne snage, napustili Tjentište.

Neka nas ova bista podsjeća na lik i revolucionarno djelo Šefika Obada, narodnog heroja, koji je u najljepšim godinama života ostao na vječnoj straži na Sutjesci.«

Bistu je otkrio Džemal Dizdar Džemac, nosilac Partizanske spomenice 1941. godine.

Bistu je izradio akademski vajar Florijan Mićković.

AHMED (Selima) PINTUL

Rođen 23. juna 1922.
u Mostaru. Bravar.
Član KPJ od 1941. U
NOB stupio 1941. Po-

ginuo aprila 1944. kod Konjica. Za narodnog heroja proglašen 20. decembra 1951. godine.

Sin Selima i Pašane Pintul, živio je u dosta teškim prilikama, ali je uspio da završi bravarski zanat. Nakon školovanja zaposlio se na Rudniku mrkog uglja, ali je i dalje ostao nerazdvojan sa svojim školskim društvom i komšijom Mladenom Balordom Lobrom. Kao učenici osjetili su težak i neravnopravan položaj radnika, pa su se veoma mladi opredijelili za revolucionarni omladinski pokret. Njihovo druženje i angažovanost među mladima nije ostalo nezapaženo, te su kao aktivisti veoma mladi postali članovi KPJ. Isticali su se u rasturanju letaka i propagandnog materijala u sredinama gdje su radili i u naselju Carina gdje su stanovali.

Nakon okupacije zemlje Pintul se sa Balordom i drugovima angažovao na prikupljanju hrane, oružja, municije, vojne opreme i sanitetskog materijala. Upadali su u Sjeverni logor i vješto iznosili plijen stvarajući na taj način rezerve u svojim ilegalnim skrovištima. U jednoj akciji na Sjeverni logor uhapšen je Pintul, ali se pravdao da je krenuo po hranu pa je pušten iz zatvora. Početkom novembra Pintul je napustio Mostar i našao se u sastavu Konjičkog bataljona. U prvim bit-

kama istakao se kao hrabar borac. Uvijek je bio, bez obzira na dužnost koju je vršio, među čelnima. Nikada nije izostajao iza bombaša, nikada nije ostajao iza dobrovoljaca koji su se javljali na izvršenje najtežih zadataka. Svugdje je ispoljavao snalažljivost i hrabrost. Istakao se u borbama na Vlašiću, zatim u bici za oslobođenje Žepča, gdje su bombaši Mostarskog bataljona dali poseban doprinos prilikom zarobljavanja oklopnog voza koji su potom uništili. I u bici za Prozor istakao se Pintul. Tu je i ranjen, ali se ubrzo vratio u sastav Mostarskog bataljona na dužnost zamjenika komandira čete. Učesnik je bitke na Sutjesci, gdje je, iako slabog zdravlja, pokazao kako se starješina bori na čelu svoje jedinice.

Kada je Mostarski bataljon, nakon V neprijateljske ofanzive, boravio u Mostaru i ponovo se formirao, Pintul nije bio u njegovom sastavu. Nalazio se u sastavu Desete hercegovačke brigade. Kada su crnogorski delegati krenuli na II zasjedanje AVNOJ-a u Jajce, i Pintul je sa borcima Desete hercegovačke brigade bio u njihovoj pratnji. Prilikom susreta sa Mostarskim bataljonom, pošto je imao visoku temperaturu, dozvoljeno mu je da ostane u sastavu te jedinice, za što je saglasnost dao Uglješa Danilović. Pintul je, kad je ozdravio, raspoređen na dužnost komandira čete u Čuhovićima. Noću 6. na 7. januara 1944. njegova četa zaustavlja teretni voz na pruzi Bradina – Konjic. Zarobili su domobrane, a kompoziciju od 3 lokomotive i 12 vagona pustili su niz prugu i tako se survala u provaliju kod Podorašca. Napadao je na četnička uporišta u Čičevu i Kuli.

Mostarski partizanski odred formiran je 16. marta 1944. i imao je u svom sastavu 230 boraca. Komandant Mostarskog bataljona u sastavu Odreda bio je Ahmed Pintul a politički komesar Fadil Numić. Komandant je, kao i ranije, učestvovao u svim akcijama, ali je istovremeno bio veoma brižan za svoje borce.

Kada je Štab Mostarskog bataljona dobio informaciju da će iz Konjica i Podorašca domobrani i ustaše napasti slobodnu teritoriju, Pintul je sa Drugom četom iz Čuhovića i dijelom Izviđačkog voda preko sela Džepi izbio na brdo Grad, gdje je postavio zasjedu. Umjesto neprijatelja naišao je Vojo Kovačević koji se vraćao u sastav Desete hercegovačke brigade iz Drvara, iz Vrhovnog štaba. Njegovi borci prije polaska u Hercegovinu dobili su nove ruske uniforme i zamijenili puške automatima dobošarima, što je izazvalo zabunu. U Ivan-planini prešli su prugu i cestu. Prethodnica je puštena na oko 50 metara ispred zasjede. Pintul je iz svog automata otvorio vatru, što je bio znak i ostalim borcima da otvore vatru. Po magli i snijegu, u samo svitanje, otpočela je borba. Kada se podigao mitraljezac, koji je bio u zasjedi, smrtonosno je pogođen. Pintul je, uz pomoć Gojka Uljarevića, izvukao mitraljez ispod mrtvog druga i prije nego je otvorio vatru, i sâm je smrtonosno pogođen.

Pošto se od napadača čulo »Naprijed, drugovi!«, u isto vrijeme je i Fikreta Fika Mišić povikala: »Naprijed, proleter!«, nastalo je dovikivanje. U magli, u teškim prilikama, uspostavljena je veza. Radilo se o partizanskoj jedinici, a ne o neprijatelju. »Pintule, šta bi s nama?« – govorio je kroz plač nad mrtvim tijelom svoga druga Đorđo Karišik, koji je naišao na zasjedu.

Tako se, u nesporazumu, ugasio život Ahmeda Pintula, istaknutog borca i starješine.

SLUŽIO NARODU

Na Trgu rudara, 21. decembra 1985. godine, otkrivena je bista narodnog heroja Ahmeda Pintula. Bistu je otkrio, nakon prigodnog govora, inž. Fazlija Ali-kalfić, nosilac Partizanske spomenice 1941, koji je, pored ostalog, rekao:

»Ljubav prema slobodi i rodnoj grudi za Mostar i Mostarce je osnovno mjerilo ljudske vrijednosti. Istorija, davna i savremena, puna je dokaza za tu ljubav. Ustajali su Mostarci i borili se protiv Turaka, Švaba i protiv svojih domaćih ljudi koji su posezali na njihovu slobodu i ljudsku ličnost. Poznato je da nikada prije i teže naša zemlja i naš čovjek nisu doživjeli takvu pokoru i takvo nasilje popraćeno nečuvenim zločinima, kao što se to desilo s neprijateljskom okupacijom zemlje koja počinje slomom Jugoslavije u proljeće 1941. godine. Domovina je obespravljena, raskomadana i pritisnuta, prije svega, njemačko-talijanskim premoćnim snagama, a sa svih strana su se na našu zemlju sručile vojske njihovih fašističkih pomagača, podanika i saradnika – Mađarske, Bugarske i drugih. Svejedno, očajanju nije bilo mjesta, potištenost je ubrzo zamijenila natčovječanska snaga i odlučnost da se ustankom i borbom slome okupator i domaći izdajnici svih boja. Mostar, mladost Mostara, u najtežim ilegalnim uslovima, odazvala se pozivu KPJ i odlučila da sve svoje ljudske vrijednosti stavi u službu naroda, da se bori do pune pobjede i slobode.

Ogromne žrtve su dali naši narodi i narodnosti u drugom svjetskom ratu u borbi za slobodu, za bratstvo, za bolji život. Te žrtve nas obavezuju da uložimo sve snage da zemlju izvedemo iz teškoća u kojima se trenutno nalazimo. Mi ne smijemo nikada i nikome dozvoliti da napada i podriva tekovine narodnooslobodilačkog rata i revolucije, jer se time ugrožavaju temelji sadašnjice i budućnosti zemlje.

Stojimo pred bistom narodnog heroja Ahmeda Pintula. Ona nas u sjećanjima vraća na jedno veliko nezaboravno vrijeme herojske mladosti i stamene ličnosti koje se svojim djelima i samoprijegorom upisalo u nezaborav naše istorije. Ima određene simbolike u tome da u ovoj godini, kada s ponosom slavimo 40-godišnjicu oslobođenja zemlje i pobjede nad fašizmom,

upravo na današnji dan, Dan rudara Bosne i Hercegovine, s posebnim pijetetom mislimo na naše heroje. Pintul je pripadao rudarima, dijelu radničke klase koja nastavlja revoluciju preobražaja i iz dubina vadi ugali kao baznu sirovinu za energetske osnovu ukupne proizvodnje i razvoja zemlje.«

Bistu je izradio akademski vajar Nikola Njirić

**JUSUF
(Mustafe)
ČEVRO**

Rođen 15. februara 1914. u Mostaru. Krojač. Član KPJ od 1936. U NOB stupio

1941. Strijeljan 1. avgusta 1941. u Mostaru. Za narodnog heroja proglašen 23. jula 1952. godine.

Sin terzije Mustafe i majke Emine, završio je krojački zanat 1932. godine, kako je to želio otac. Na izučavanju zanata stekao je prva saznanja o revolucionarnoj borbi radničke klase kojoj će posvetiti svoj život. Nikakav teror, kojim se služila tadašnja policija, nije mogao uplašiti mladog krojačkog radnika Čevru i njegovu generaciju, koja se energično i neumoljivo borila za progres, za slobodu i prava čovjeka. Znao je Čevro da je pripadnost i opredijeljenost KPJ put progona, zabrana, terora, zatvora i mučkih ubistava, ali je bio srećan i ponosan kada je 1. jula 1936. postao član KPJ.

Čevro je pripadao generaciji koju su vaspitali i odgajali revolucionari i komunisti: Mujo Pašić, Karlo Batko, Mustafa Bjelavac, Rudolf Hrozniček, Savo Medan i drugi, koji su proveli više godina na robiji i koji su svoja marksistička znanja sticali u kazamatima. Učen i odgajan da komunista uvijek mora djelovati u sredini gdje radi, živi ili provodi slobodno vrijeme, Čevro je upravo tako postupao i radio. Svoja revolucionarna opredjeljenja ispoljavao je u URS-ovim sindikatima. Sa puno energije i entuzijazma radio je na organizo-

vanju mladih koji su se, u to vrijeme, sve masovnije okupljali u Radničkom domu. Djelovao je u Tamburaškoj sekciji RKUD »Abrašević«, Muslimanskoj narodnoj biblioteci i Fudbalskom klubu »Velež«. Brinuo je o aktivnostima mladih u organizaciji skauta. Bio je na čelu svih akcija koje je organizovala Sindikalna podružnica krojačkih radnika i, u više navrata, organizator štrajkova.

Osobine i kvalitete neustrašivog komunista Čevro je ispoljavao u svakoj prilici. Njegov govor, održan 1939. godine nad grobom krojačke radnice Fatime Šarić, prepričava se i danas. Uhapšen je nakon tog govora kao podstrekač nereda, komunistički agitator, ali je nakon intervencije njegovih saboraca preko uglednih Mostaraca pušten »usljed nedostatka dokaza«.

Dužnost sekretara Mjesnog komiteta KPJ za Mostar primio je u avgustu 1940. godine. U to vrijeme Mostar je imao 95 članova KPJ i oko 200 članova SKOJ-a. Čevro je organizator masovnih demonstracija protiv prilika u zemlji i opasnosti od najezde fašizma. Koliki je ugled u narodu uživala KPJ potvrđuje primjer da je u demonstracijama učestvovalo nekoliko hiljada stanovnika grada.

Njegovu riječ radnici su cijenili. Bio je masovik u pravom smislu riječi. Uspješno je osmišljavao i organizovao akcije. Posebnu aktivnost i neiscrpnu energiju Čevro je ispoljio i nakon kapitulacije Kraljevine Jugoslavije, okupacije zemlje i ratnih strahota. Organizovao je i rukovodio brojnim sastancima na kojima je okupljao komuniste da bi se, tih sudbonosnih dana, dogovorili šta će raditi i kako će postupati. Rukovodio je pripremana za oružani narodni ustanak pod rukovodstvom KPJ, organizovao je aktivnost na sastavljanju udarnih grupa, prenosio im zadatke, upućivao ih na prikupljanje hrane, oružja, municije, sanitetskog materijala i vojne opreme. Radio je na pripremanama i radu

partijske tehnike koja je bila povjerena porodici Mušević i koja je, do oslobođenja grada, odigrala veoma značajnu ulogu. Pripremao je prve odrede boraca u čijem su se sastavu nalazili komunisti. Po zadatku Pokrajinskog komiteta KPJ za Bosnu i Hercegovinu putovao je u Sarajevo, zajedno sa Mustafom Temimom Turkom, da preuzme propagandni materijal, koji su, uza sve opasnosti i teškoće, donijeli u grad i stavili na korištenje narodu.

Sa drugovima se Čevro nalazio na sastanku u kući Gojka Vukovića, člana CK KPJ od Vukovarskog kongresa, koji je nakon nesrećnog pada s kuće na kojoj je opravljao krov podlegao povredama 1934. godine. Ustaše su ih iznenadile. Zlatka Vuković, Gojkova supruga, bacila je bombu da bi svojoj djeci i njihovim drugovima omogućila bjekstvo. Uhapšena je Zlatka sa Ahmedom Sefićem i istog su dana strijeljani. Čevro je pobjegao, kao i Zlatkin sin Slobodan. Dan kasnije, kada je krenuo da vidi šta se dogodilo, Čevro je uhapšen. Uhapšen je i Slobodan Vuković. Policija, koja je znala da su komunisti, nastojala je od njih saznati imena njihovih drugova, ali su oni o svemu ćutali. Herojski su izdržali batine i torturu, ali nisu progovorili ni riječi o svojim saborcima, o pripremljenim odredima boraca koji će krenuti iz grada. Nakon mučenja, kada se policija uvjerila da od njih ne može iznuditi nikakvo priznanje, strijeljali su ih. Tako se ugasio život dva velika druga i borca, Slobodana Vukovića i Jusufa Čevre.

DOSLJEDAN OPREDJELJENJU

U parku, nasuprot zgradi Opštinskog vijeća Saveza sindikata, nekadašnjeg Radničkog doma, otkrivena je bista narodnog heroja Jusufa Čevre 26. jula 1985. godine. Tom prilikom je Vasko Gnjatić, član

Savjeta Republike i prvi komesar Mostarskog bataljona, pored ostalog, naglasio:

»Kakvu snagu je predstavljao revolucionarni radnički pokret Mostara na čelu sa KPJ govori podatak iz izvještaja druga Tita Kominterni, od 3. septembra 1938. godine, gdje kaže: ›Tako su u Hercegovini (mislili se na Mostar) naši drugovi na svoju inicijativu stvorili dobar sindikalni pokret i njime rukovode.‹ Ova ocjena predstavlja priznanje komunistima Mostara za sve one značajne rezultate postignute u klasnoj borbi URS-ovih sindikata.

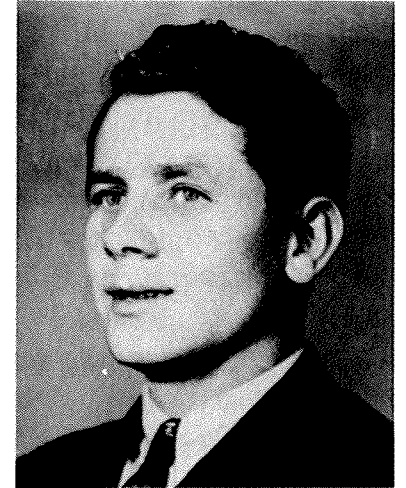
Za one koji ga bliže nisu poznavali odavao je utisak tiha, mirna, skromna i nenametljiva čovjeka, a ne uporna i beskompromisna borca i revolucionara. Radio je kao krtica, ali bez želje za besplodnim efektom isticanja. Svojim odmjerenim ophođenjem i ponašanjem nije odavao ni približnu sliku čovjeka koji je na ovom ili onom sektoru rada Partije angažovan, što je za ilegalne uslove djelovanja bilo i te kako značajno. Čevro je ostao dosljedan sebi, njegova fizionomija ocrta istinski lik skromnog i poštenog revolucionara

i komuniste. Odgovoran i strog i prema sebi i prema drugima. Najvažnije mu je bilo, ne žaleći truda i vremena, da neumorno i predano radi na zadacima Partije i jačanju revolucionarnog radničkog pokreta, a sve ostalo, pa i lični život, bilo je u drugom planu. U praksi revolucionarne borbe nalazio se u prvoj borbenoj liniji za revolucionarni preobražaj i progres, za sretniju i ljepšu budućnost. On je bio realizator novog kursa u KPJ, Titove orijentacije, boreći se za jedinstvo Partije i snagu revolucionarnog radničkog pokreta, koji su u sudbonosnim danima bili sposobni da povedu i predvode narode Jugoslavije u borbi za oslobođenje svoje zemlje.«

Bistu je izradio akademski vajar Florijan Mićković.

**LJUBO
(Blaža)
BREŠAN
FEĐA**

Rođen 1913. u Dubrovniku. Od 1921. živio u Mostaru. Član KPJ od 1940. U NOB

stupio 1941. Strijeljan u avgustu 1943. na Mostarskom blatu. Za narodnog heroja proglašen je 24. jula 1953. godine.

Nije navršio ni tri mjeseca života a ostao je siročić, bez majke Kate. Rat je sa bratom Antom preživio kod strica u Trogiru, a 1921. je kao dječak došao u Mostar, gdje mu je otac radio kao vojni podoficir. Nakon završene osnovne i muške građanske škole trgovačkog smjera u Stručnoj zanatskoj školi 1932. izučio je bravarski zanat. Prvo zaposlenje mu je bilo na mostarskom aerodromu, gdje je radio na montiranju vrata na hangarima. Trogodišnji vojni rok počeo je služiti u Šibeniku. U mornaričkoj izviđačkoj komandi završio je kurs telegrafiste, pa je kao najbolji polaznik mogao birati gdje će dalje služiti vojni rok. Odabrao je Srđ, osmatračnicu nad Dubrovnikom, gdje mu je živio otac sa pomajkom i njihovom djecom. Odlazio im je često u posjetu.

Po odsluženju vojnog roka vratio se u Mostar. Zaposlio se na aerodromu. Izučio je avioelektričarski i aviomehaničarski zanat. Posvetio se vazduhoplovstvu kao izuzetno vrijedan i čestit radnik. Svoje slobodno vrijeme provodio je u Hrvatskoj glazbi, gdje je sa svojim bratom svirao.

Revolucionarnom radničkom pokretu pristupio je kao ugledan i izuzetno vrijedan i stručan radnik. Krajem 1940. godine primljen je za člana KPJ. Kao komunistički djelatnik je u svojoj radnoj sredini, ali se angažovao i na drugim zadacima koje mu je povjeravao Jusuf Čevro, sekretar Mjesnog komiteta KPJ za Mostar.

Rat ga je zatekao u Mostaru. Nakon što je okupator preuzeo aerodrom, Brešan se nije odazvao na poziv da se vrati u službu. Po zadatku Mjesnog komiteta KPJ za Mostar zaposlio se kao telegrafista na Željezničkoj stanici. Od prvih dana ustanka cijelim svojim bićem prihvatio se veoma brojnih zadataka kao član KPJ i uspješno ih, sve do svoje herojske smrti, izvršavao. Radio je na organizovanju udarnih grupa, na prikupljanju oružja, municije i vojne opreme, a iznad svega na uspostavljanju kurirskih veza kako u gradu tako i između Mostara i drugih hercegovačkih gradova, a kasnije i sa partizanskim bataljonom.

U teškim i složenim uslovima ilegalne borbe, koji su pored hrabrosti zahtijevali i izuzetnu snalažljivost i sposobnost, Brešan je postao član Mjesnog komiteta KPJ za Mostar, a od maja 1942. i njegov sekretar, do smrti. Uspješno je otpremao nove odrede boraca iz grada, okupljao je ilegalne radnike na izvršenje zadataka, organizovao atentate, razvijao i usavršavao kurirske veze, odlazio na teren – išao iz akcije u akciju. Najteže mu je bilo kada se u Sarajevu u ilegalni pokret uvukao neprijatelj preko bivšeg partijskog kurira Vatroslava Vatre Vrdoljaka, koji je dolazio u Mostar i nastojao da dobije spisak mostarskih članova KPJ i SKOJ-a. Zbog toga se Brešan morao povući u ilegalnost, ali je i dalje uspješno izvršavao zadatke.

Za vrijeme boravka Mostarskog bataljona u svom gradu, nakon V neprijateljske ofanzive, Brešan je obilazio borbe kako bi sagledao probleme njihovog zbivanja, a posebno se brinuo da li ranjenim i bolesnim drugovima na vrijeme stiže medicinska pomoć.

Sve što je dogovarao nastojao je da se pod njegovom kontrolom i realizuje. Stizao je da kontroliše izvršenje zadataka do detalja, bio je nevjerovatno pokretan i u stalnom kontaktu sa velikim brojem aktivista. Brinuo je o radu Narodnooslobodilačkog odbora Mostara, AFŽ-a i omladinske organizacije, povezujući sve u jedinstven front grada protiv okupatora i njegovih slugu. Posebnu brigu posvećivao je radu ilegalne partijske štamparije i njenoj bezbjednosti. Objezbjeđivao je tu značajnu tehniku, koja je na svoj način ubjedljivo govorila o snazi pokreta, informacijama i materijalima, jer je živio i radio u uvjerenju da grad mora na vrijeme znati šta se dešava kod nas i u svijetu, a to je sve plasirano kroz redovno izlaženje Biltena. Narodni novčani zajam, kojim je prikupljeno oko 20 miliona kuna, predstavljao je uspjeh grada i njegovu opredijeljenost da se pomogne borcima i njihovim porodicama, na čemu je, pored drugih, radio i Brešan.

U vrijeme racija, nakon izdajstva, u ruke policije pao je i Ljubo Brešan 16. jula 1943. godine. Ni nakon svirepog mučenja u policiji i Gestapou Brešan nije rekao ni riječi o pokretu, o brojnim saborcima. Čutanjem se borio protiv neprijatelja. Ostao je dosljedan svom komunističkom uvjerenju. Svjedoci, koji su ga vidjeli u zatvoru, u svojim sjećanjima ističu da je Brešan predstavljao potpuno izobličenu i unakaženu ličnost zlostavljanjem i mučenjem, ali i u takvom stanju duboko svjestan i čvrst, poput stijene, u svojim opredjeljenjima. Kada je neprijatelj vidio da ne može iznuditi nikakvo priznanje, strijeljao ga je sa grupom boraca Mostarskog bataljona i ilegalnih radnika na Mostarskom blatu avgusta 1943. godine.

PRKOSIO JE NEPRIJATELJU

U okviru obilježavanja godišnjice RO »Soko« Vazduhoplovstvo, 25. januara 1985. godine, u krugu

metaloprerađivačkog kompleksa otkrivena je bista narodnog heroja Ljube Brešana Feđe. Na svečanosti je govorio Damjan Rotim, tadašnji predsjednik Opštinske konferencije SKBiH Mostar, koji je, pored ostalog, rekao:

»Vjeru u snagu pokreta, bratstvo i jedinstvo Brešan je ispoljavao svugdje gdje je stizao. Po zaposlenju na Željezničkoj stanici aktivno se angažovao na izvršavanju zadataka koji su stajali pred članstvom Partije, a oni su zaista bili složeni i višestruki. Uspostavio je čitav sistem veza koje su uspješno funkcionisale preko njega, kako među ilegalnim radnicima u gradu i Hercegovini tako, nešto kasnije, i sa slobodnom teritorijom i partizanskim jedinicama, posebno sa Mostarskim bataljonom.

Pred nama je bista druga Ljube Brešana Feđe, jednog od hrabrih i neustrašivih boraca, čovjeka koji se u teškim i sudbonosnim danima za naše narode i narodnosti nalazio na čelu Mjesnog komiteta KPJ za Mostar, koji je sve do svoje herojske smrti ostao vjerran KPJ i njenim ciljevima, ugrađivši i vlastiti život u slobodu koju danas uživamo.

Bio je to borac u stalnom pokretu. Mnogima je ostao u sjećanju po svom dječaćkom osmijehu na licu, iza koga se krila njegova upornost i čvrstina u radu, čime je mobilizatorski djelovao na svoje saborce, a on ih je u ovom slobodarskom gradu imao zaista mnogo.«

Bistu je otkrio jedini živi narodni heroj Mostara Mehmed Meha Trbonja, a izradio je akademski vajar Florijan Mićković.

U izdanju Prve književne komune Mostar, uz materijalnu pomoć RO »SO-KO« Vazduhoplovstvo, 25. januara 1985. svečano je promovisana knjiga *Na čelu nepokorenog grada*, autora Refika Hamzića, koja dokumentovano kazuje životni put i revolucionarno djelo narodnog heroja Ljube Brešana Feđe.

**LEO
(Franje)
BRUK**

Rođen 29. septembra 1910. u Rijeci Dubrovačkoj. Član KPJ od 1941. U NOB stupio

1941. Poginuo februara 1943. u Čelebićima kod Konjica. Za narodnog heroja proglašen 24. jula 1953. godine.

Otac Franjo i majka Ivanka željeli su da Leo, nakon završene osnovne škole, nastavi školovanje u srednjoj. Leo se opredijelio za ugostiteljski zanat, uvjeren da je svaki posao vrijedan i častan i da se samo radom i zalaganjem može obezbijediti egzistencija. Osposobio se za ugostitelja i počeo raditi osjetivši odmah svu težinu tog zanimanja, jer je posao bio nesiguran.

Kao mlad radnik uključio se u revolucionarni radnički pokret. Odlazio je u Radnički dom, slušao predavanja i angažovao se na izvršavanju konkretnih zadataka. Njegov rad nije ostao nezapažen, jer se ničega nije ustručavao, iako je već tada imao vlastitu porodicu. Kada je KPJ na čelu sa drugom Titom, sudbonosne 1941. godine, organizovala i povelala narodni ustanak nudeći jedino rješenje da se s oružjem u ruci izbori sloboda i zbaciti okupator i njegove sluge, u prvim borbenim redovima našao se i Leo Bruk.

Prvih ratnih dana, već dobro provjereni Leo, dobio je zadatak da se uvuče u redove »Hrvatske zaštite« sa zadatkom sticanja informacija o njihovoj namjeri, a zatim se angažovao na spasavanju drugova koji

su se, razoružani, vraćali iz vojske u grad i na prikupljanju oružja i municije. Sa svojim drugovima iz naselja Zahum uspješno je izvršavao postavljene zadatke. Stvorili su skrovište oružja i municije koje im je, nekoliko mjeseci kasnije, poslužilo da se naoružaju i krenu u partizane. Bruk je posebnu aktivnost ispoljio na odvrćanju mladića da ne pristupaju ustašama, da ne prihvataju njihovu ponudu i ne nasjedaju lažnim obećanjima, već ih je pripremao za narodni ustanak. Uspješno je izvršavao sve zadatke. Kada su ga policajci, nakon jedne akcije, presreli na ulici i pokušali uhapsiti, Leo je tražio od drugova da i on krene u sastav partizanske jedinice na Boračkom jezeru. Njegovom je zahtjevu udovoljeno. Ostavio je suprugu Jelenu i sinove Emerika, Franju i Josipa, što je za gradske prilike bila rijetkost.

Nalazio se na dužnosti zamjenika komandira čete Konjičkog bataljona na Blacama. Isticao se zalaganjem, požrtvovanjem i hrabrošću. Kao komandir čete u Mostarskom bataljonu ispoljio je vještinu i umješnost u rukovođenju jedinicom. Nigdje nije izostajao, u svemu je bio među prvima. Znao je uspješno rukovoditi borbom, znao je da manevriše i nadmudri neprijatelja, a ličnim primjerom ulijevao je samopouzdanje borcima.

Bio je izuzetno hrabar, pun vedrine i optimizma, izvanredan drug, čovjek koji je znao pokazati i posavjetovati, posebno je ispoljio brigu za borce, a oni su mu uzvraćali poštovanjem i zalaganjem.

U sastavu Mostarskog bataljona svoje ratničke sposobnosti je ispoljio u bitkama na Vlašiću, zatim u borbi za Žepče, a posebno za oslobođenje dobro utvrđenog i od neprijatelja branjenog Prozora. Kada su se borci Mostarskog bataljona uvukli jarugom u Prozor, nakon što im je prethodnica paljenjem pojata stavila do znanja da se jedino tuda mogu neopaženo uvući, sa svojom četom ušao je i Leo Bruk ispoljivši u toj bor-

bi vještinu, upornost, izdržljivost i smjelost. Radovao se uspjehu i pobjedi nad neprijateljem koji se grčevito branio u Prozoru, ali je i taj bedem, to utvrđenje skršeno, čime je omogućeno da jedinice i Centralna bolnica krenu prema Neretvi.

Krenuo je kao mitraljezac na zarobljenom tenku u pravcu Konjica. U Čelebićima, nedaleko od Konjica, poginuo je zajedno sa tenkistom. Tu se ugasio život primjernog i hrabrog ratnika koji je sve podredio revoluciji i borbi protiv okupatora i njegovih slugu. Ostao je borcima Mostarskog bataljona u vječnoj uspomeni po svojoj hrabrosti, druželjublju i skromnosti, a iznad svega po odanosti revoluciji i KPJ.

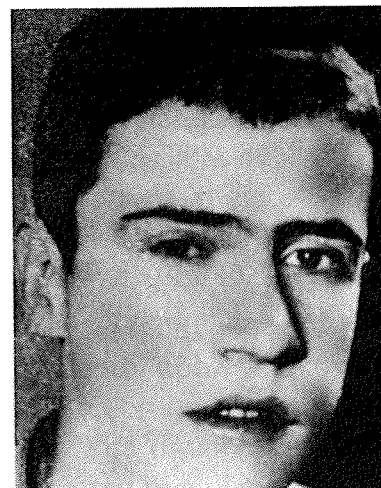

NEUSTRAŠIVI BORAC

Na Balinovcu, u Mjesnoj zajednici Zahum, 25. novembra 1985. godine, otkrivena je bista narodnog heroja Lea Bruka. Tom prilikom je Abaz Deronja, član CK SKBiH i nosilac Partizanske spomenice 1941, pored ostalog, naglasio:

»Slobodarski Mostar može biti ponosan što su na ovom tlu, kamenitom i prkosnom, izrastale generacije čvrstih i neustrašivih boraca za progresivne ideje, za slobodu, za prava radničke klase, za socijalnu pravdu, jednom riječju za jedno novo društvo i humanije odnose. Počasno mjesto u stroju tih izuzetnih boraca, od kojih su mnogi za svoje ideale dali i ono najdragocjenije, svoj život, pripada i drugu Leu Bruku.

Na ovakvim primjerima moramo napajati našu mladu generaciju, ali i sve naše građane, i nikada ne zaboraviti kakvi divni ljudi su položili svoje mlade živote za ovu našu slobodu, nezavisnost, bratstvo i jedinstvo. To će nam biti nepresušan izvor snage da istrajemo na Titovom putu, putu Saveza komunista i da se obračunamo sa svim pokušajima devalviranja temeljnih dostignuća naše revolucije i nosiocima tih pokušaja.«

RIFAT (Huseina) FRENJO

Rođen 4. januara 1923. u Mostaru. Radnik. Član KPJ od 1942. U NOB stupio

1942. Poginuo juna 1943. na Sutjesci. Za narodnog heroja proglašen 24. jula 1953. godine.

Izuzetno živom i nestašnom dječaku vlasnika pijlarske radnje Huseina Frenje i njegove supruge Fatime mnogi su se u susjedstvu divili. Njegove vratolomije, skokovi i igre, koje su zaustavljale dah prolaznicima, nagovještavali su da će to biti uistinu veoma hrabar i neustrašiv mladić.

Rat ga je zatekao u rodnom gradu pa je i on, poput brojnih drugih omladinaca, postao odgovorniji i ozbiljniji. Našao se u sastavu udarnih grupa koje su iz Sjevernog logora sakupljale hranu, oružje, municiju i vojnu opremu. U tome je Rifat ispoljio takvu vještinu i umijeće da je upadao u logor, čak i u vojničke spavaonice, i slobodno iznosio oružje i opremu. Bio je u sastavu grupe Mehmeda Mehe Trbonje koja je iz Sjevernog logora iznijela 22.500 puščanih metaka i 7 pušaka, kao i u sastavu grupe Mladena Balorde koja je za potrebe Mostarskog bataljona odnosila razni materijal iz ureda i radnji čiji su se vlasnici stavili u službu neprijatelja.

Početakom 1942. godine, kada se u gradu našao Trbonja sa drugovima, pitao je za Frenju, koji se potom našao u sastavu Konjičkog bataljona. Svoju hra-

---

Bistu je izradio akademski vajar Nikola Njirić.

brost i snalažljivost Frenjo je ispoljio u prvim borbama. Za vrijeme četničkog puča, kada su se borci povlačili sa Bahtijevice, Frenjo je ostao iza jedne stijene. Sačekao je tu gonioce, dvojicu četnika likvidirao nožem i uzeo njihove legitimacije koje je donio među drugove kad ih je sustigao. Bio je izuzetno hrabar i u akcije je, nerijetko, odlazio sam.

Istakao se u borbama na Vlašiću, zatim u bitkama za oslobođenje Žepča i Prozora. Kada je upao u Prozor, samoinicijativno je krenuo pred zgradu, u kojoj se nalazila komanda, i nožem likvidirao stražara, čime je omogućio četi da priđe zgradi i da je borci zaspu bombama i osvoje. Rifat je kao bombaš bio nerazdvojan od Hasana Zahirovića Lace. Oni su svoju vještinu, pokazujući to borcima, prenosili na druge. Njihovi pohodi na bunkere uglavnom su uspješno završavali.

Teško mu je bilo kada je na Porimu izgubio brata Asima, takođe hrabrog i neustrašivog borca, ali je utjehu našao u svom drugu Laci, kojeg je neizmjereno volio. Kada su borci Mostarskog bataljona ušli u oslobođeno Nevesinje, gdje ih je dočekala glazba, Frenjo se istakao u jednoj borbi protiv četnika koji su pokušali izvršiti protunapad. Sustigao je u toj borbi četničkog zastavonošu, likvidirao ga, a onda uzeo četničku zastavu i njome mahao za četnicima koji su bježali prema Blagaju.

Za svoje ratničke sposobnosti, za požrtvovanje i drugarstvo ispoljeno u svim prilikama Frenjo je u decembru 1942. primljen u članstvo KPJ, što mu je, kako je govorio drugovima, najveće životno priznanje i zadovoljstvo. Najteže mu je bilo kada je na Kobiljoj glavi izgubio druga Hasana Zahirovića Lacu, za kojim je dugo plakao. Ranjen je u borbama na Sutjesci. Kao ranjenik jahao je na iscrpljenom konju. Neprijateljska artiljerija tukla je sa svih strana. Jedna topovska gra-

nata 10. juna 1943. pala je u neposrednu blizinu Frenje i njen geler ugasio je život neustrašivog heroja.

Tako je hrabri bombaš poginuo od granate, tako je završio heroj koji je u toku borbe bio u stalnom pokretu, koji je vješto koristio teren, svaki zaklon, i koji je znao bombama uspješno likvidirati i najveće neprijateljsko utvrđenje. Za njega kažu da je u odlučujućim trenucima bitaka bio poput pantere, da je bio sve u stanju izvesti, a poginuo je od granate ko zna iz kojeg pravca ispaljene. Poginuo je heroj koji je mladim borcima, iako je i on bio mlad, govorio: »Gledajte kako ću ja napasti, kako ću likvidirati bunker, pa vi drugi put sami ponovite.« Tako je govorio, tako je učio drugove koji su ga kao bombaša slijedili.

NAJMLADI HEROJ

Bista narodnog heroja Rifata Frenje, koja se nalazi u parku između Karađoz-begove džamije i zgrade organa uprave Skupštine opštine, u Ulici braće Fejića, otkrivena je 23. maja 1985. godine. Tom prilikom je govorio Miro Bugarin, predsjednik Opštinske konferencije SSOBiH Mostar koji je, pored ostalog, rekao:

»Za narodnog heroja Rifata Frenju, izuzetnog ratnika, njegovi saborci kažu da je bio najhrabriji među hrabrima. Bio je visok, mršav i sa vječitim osmijehom na licu. Predstavljao je u svim svojim akcijama mladost svog slobodarskog Mostara. Bio je predstavnik

mladih boraca, kakvih je u sastavu Titovih partizanskih snaga bilo preko 70%. Svojom hrabrošću, svojim opredjeljenjem, istrajnošću i požrtvovanjem stekao je popularnost u Mostarskom bataljonu i šire. Položio je život sa tek navršениh 20 godina, pa je zbog toga, nama mladima, nekako još bliži. Mladi Mostara i cijele naše socijalističke samoupravne zajednice ponosni su na takvog borca koji će ostati vječna legenda ovim i budućim generacijama.«

Bistu je otkrio Gojko Uljarević, najmlađi nosilac Partizanske spomenice 1941. u Mostaru.

Dr SAFET (Ibrahima) MUJIĆ

Rođen 23. marta 1908. u Mostaru. Ljekar. Član KPJ od 1938. U NOB stupio

1941. Poginuo 28. jula 1942. u Zabrdi kod Kiseljaka. Za narodnog heroja proglašen 24. jula 1953. godine.

U porodici imama Ibrahima i majke Saime rođen je Safet Mujić. Kao dijete razlikovao se od svojih vršnjaka po bistrini, oštromnosti, radoznalosti, radinosti i spremnosti da pomogne drugima. Odgajan u porodici i školi, stasao je u razborita mladića koji se opredijelio za studij medicine nakon završene gimnazije 1926. godine. Nakon završenog Medicinskog fakulteta u Beogradu 1932. godine dolazi u rodni grad i ubrzo stupa na posao. Za kratko vrijeme napušta radno mjesto i odlazi na odsluženje vonog roka da bi se ponovo našao u mostarskoj Bolnici. Bio je to period njegovog intenzivnog stručnog rada u nastojanju da sve što je učio za vrijeme studija pretoči u korisnu praksu. Kao mlad ljekar stekao je ugled u narodu. Odlazio je u porodice radnika, liječio bolesne, a u brojnim slučajevima i sâm kupovao lijekove kako bi pomogao siromašnim porodicama. Zbog toga su ga mnogi nazivali »sirotinjska majka« jer mu nije bilo ravnog u pružanju pomoći najugroženijim ljudima svoga grada. Ništa mu nije bilo teško, bez obzira na doba dana ili nevrjeme, da krene u siromašna naselja i pomogne bolesnima.

Pored toga dr Mujić je veoma intenzivno politički radio i djelovao. Svojim znanjem, humanošću i drugim

---

Bistu je izradio akademski vajar Florijan Mičković.

kvalitetima predstavljao je markantnu figuru u političkom životu predratnog Mostara. Osvajao je svojom pojavom i svojom riječju radnike, omladinu, intelektualce i sportaše. Okupljao je progresivne snage grada u jedinstven pokret. Posebnu aktivnost ispoljio je u Muslimanskoj narodnoj biblioteci, koja je bila pod snažnim uticajem članova KPJ, zatim u FK »Velež«, gdje je doprinosio pravilnom odgoju i vaspitanju omladine pripremajući je za revolucionarnu borbu. Dr Mujić se pojavljivao na svim kulturnim i sportskim priredbama u gradu tako da su se mnogi pitali kako je sve to stizao. Njegovo geslo bilo je da se uvijek i u svim prilikama treba družiti s ljudima i na njih uticati.

Svoju revolucionarnu aktivnost dr Mujić je ispoljio u radu Mjesnog komiteta KPJ za Mostar, a od 1939. i kao član Oblasnog komiteta KPJ za Hercegovinu. Radi obavljanja partijskih zadataka odlazio je u hercegovačke gradove gdje su ga ljudi rado dočekivali. Držao je predavanja o zdravstvenom prosvjećivanju, a nakon toga bi se sastao sa aktivistima i prenio im partijske zadatke, upućivao ih u rad i aktivnost.

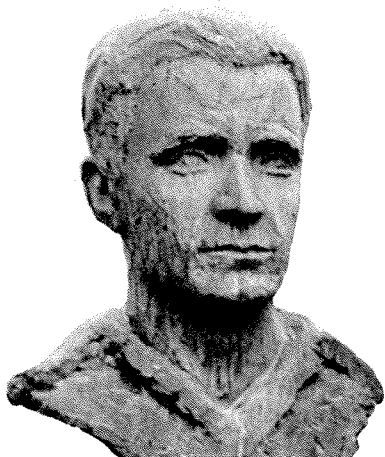
Rat ga je zatekao kao rezervnog oficira u Nikšiću, odakle se po kapitulaciji vratio u Mostar. Prihvatio se obaveze na pripremanju narodnog ustanka. U Mjesnom komitetu KPJ za Mostar radio je na formiranju udarnih grupa, na spasavanju stanovništva kojem je prijetio pokolj i na zbrinjavanju komunista za kojima je tragala policija. Pripremao je i razni propagandni materijal. Kada je i po njega došla patrola ustaša, vješto je izbjegao hapšenje, ali se onda povukao u ilegalnost i 17. jula 1941. sa prvom grupom boraca krenuo iz grada. Odred je izašao iz grada, ali je razbijen na Jarac-kuku, pa je odlučeno da se borci vrate u Mostar. Za neuspjeh prvog odreda smatrani su najodgovornijim dr Safet Mujić, Mustafa Pašić i Miro Popara. Kažnjeni su isključenjem iz KPJ. Kazna je saopštena dru Mujiću i Pašiću, a Popara je u međuvremenu otputo-

vao iz Mostara tako da mu kazna nikada nije ni saopštena.

Nakon tog neuspjeha, koji mu je teško pao, dr Mujić se razbolio od upale pluća. Kada je ozdravio, u novembru 1941, našao se u sastavu Konjičkog bataljona.

Kada je stigao u Konjički bataljon, organizovao je partizansku bolnicu na Borcima u Šantićevoj vili. Okupio je nekoliko drugarica koje su u Mostaru završile kurs za bolničarke. Organizovao je sanitet po četama. Uveo je redovno pranje veša i kupanje boraca. U četama i vodovima postavio je bolničarke koje su odgovarale za higijenu i zbrinjavale ranjene i bolesne drugove. Postojale su i četne ambulante koje je redovno obilazio. Bolnica i četne ambulante pružale su pomoć i mještanima. Dr Mujić je organizovao nabavku sanitetskog materijala i lijekova preko svojih kolega: Hlubne, Marića, Opijača i Raljevića, kao i bolničara Džemala Hadžiomerovića Šice koji mu je preko kurira u limenim kutijama redovno dostavljao sanitetski materijal i lijekove, kako su se prije odlaska dra Mujića u partizane dogovorili. Dr Mujić je organizovao kurseve za bolničarke, držao je predavanja o higijeni seoskim ženama. Sve ga je to činilo najpopularnijim čovjekom u narodu i među borcima. Predstavljao je veliku mobilizatorsku snagu, govorilo se da borci pristupaju vojsci u kojoj je dr Mujić. Rasla je sigurnost među borcima jer su znali da ih u slučaju ranjavanja ima ko liječiti.

U teškim uslovima stvaranja sanitetske službe i partizanskih bolnica dr Mujić, kada je to zahtijevano, napustio je Mostarski bataljon i krenuo u istočnu Hercegovinu gdje je bilo više ranjenika. Otišao je u Drežanj, organizovao bolnicu, a zatim u Zvijerinu. U vrijeme pokreta partizanskih snaga iz Hercegovine u Bosnu dr Mujić je sreo svog druga Muhameda Hamu Grebu, koji mu je, na povratku iz Vrhovnog štaba, saop-

štio da je ponovno primljen u članstvo KPJ. Potekle su mu suze. Bio je obradovan poput djeteta.

Samo nekoliko dana kasnije, 28. jula 1942. godine, dr Mujić je potrčao prema ranjenoj ženi iz zbjega koja je pozivala u pomoć. Nije dopustio drugima već je sam krenuo. Dopuzao je do žene i, kada se pridizao, pokosio ga je neprijateljski rafal. Bilo je to u Zabrđu kod Kiseljaka. Bio je to težak gubitak za hercegovačke partizane, za borce i narod, jer su izgubili istinskog prijatelja, dobrog stručnjaka i humanistu.

Bista narodnog heroja dra Safeta Mujića, čije ime nosi Regionalni medicinski centar u Mostaru, otkrivena je prije nekoliko godina u krugu stare bolnice. Bistu je otkrio saborac dra Mujića, nosilac Partizanske spomenice 1941. Džemal Alikalfić, koji je govorio o životnom putu i revolucionarnom djelu ovog narodnog heroja. Bista će se, predviđeno je, prenijeti na lokaciju Medicinskog centra na Bijelom brijegu.

U izdanju Novinsko-izdavačke ustanove »Narodna armija«, u biblioteci »Likovi revolucije« objavljena je 1980. godine knjiga *Partizanski doktor Safet Mujić*, autora Ljube Gordića i Refika Hamzića, u tiražu od 10.000 primjeraka, koju je javnost pozitivno ocijenila i srdačno prihvatila.

MEHMED (Jusufa) TRBONJA MEHA

Rođen 10. oktobra 1915. u Mostaru. Obučar. Član KPJ od avgusta 1943. U NOB stupio 1941. Za narodnog heroja proglašen 24. jula 1953. godine. Živi u Mostaru.

Kao obučarski radnik pristupio je naprednom radničkom pokretu u Mostaru i učestvovao u njegovim akcijama, posebno štrajkovima i demonstracijama. Odgajan je u redovima Fudbalskog kluba »Velež«. Pripadao je onim simpatizerima KPJ na koje su se komunisti u svako doba i u svakoj situaciji mogli osloniti. Takav je ostao i poslije okupacije zemlje, pa je u prvim danima, u sastavu udarnih grupa, izvršavao zadatke na prikupljanju hrane, oružja, municije i vojne opreme. Bio je angažovan i na rasturanju propagandnog materijala.

Na poziv KPJ za narodni ustanak protiv okupatora i njegovih slugu Trbonja se odazvao sa svojim drugovima na Carini, pa se angažovao na izvršavanju zadataka koje su dobijali od Adema Buća, Salke Fejića i drugih aktivista.

Ustaška policija ga hapsi dva puta, ali uspijeva pobjeći. Prvi put je pobjegao iz Mostara oborivši pesnicom stražara koji ga je sprovodio na saslušanje, nakon čega se povukao u ilegalnost i otišao u Sarajevo. Drugi put je uhapšen u Sarajevu i, kada je stražarno sproveden u Mostar, uspio je pobjeći sa Željezničke

stanice. Pošto je za njim tragala policija, tražio je da ga otpreme u sastav Konjičkog bataljona, što mu je udovoljeno. Po dolasku u Bataljon znali su drugovi da je Trbonja rukovodio udarnom grupom na Carini koja je iz Sjevernog logora uspjela iznijeti 44 puške, pa su ga kasnije, kada je nestalo municije partizanskim jedinicama, uputili u Mostar da je opet nabavi. Sa svojim drugovima, uz svestrane pripreme i uz pomoć ilegalnih radnika, upali su u Sjeverni logor i iznijeli 22.500 pušcanih metaka i 7 pušaka i to njemačkim kamionom, na kojem je pisalo »proba«, dovezli u selo Dobroč, a odatle u partizanske jedinice.

Trbonja se nalazio na čelu Udarne desetine Mostarskog bataljona koja je uspješno izvršavala sve zadatke. Za nju nije bilo zadatka koji nije bila u stanju da vještinom i hrabrošću izvede. Tako su izvršili oslobađanje zarobljenih boraca i ilegalnih radnika koji su se našli u konjičkom zatvoru. Izveli su hrabro i drsko tu akciju u kojoj niko od boraca nije stradao, a izvukli su na slobodu zarobljene borce i ilegalne radnike. Ta akcija odjeknula je mobilizatorski među stanovništvom konjičkog kraja i šire, jer dok je neprijatelj govorio o uništenju i razbijanju partizanskih snaga, narodni borci oslobađaju svoje drugove iz zatvora.

Trbonja se istakao u borbama na Vlašiću, zatim u bici za Žepče u kojem je uništen oklopni voz. Bombaši Mostarskog bataljona, među kojima je bio i Trbonja, odigrali su veoma značajnu ulogu u toj borbi pa je Mostarski bataljon, zbog uspješno izvršene akcije, pohvaljen od Vrhovnog štaba. Svoj doprinos uspješnom zauzimanju Janja dao je i Trbonja. Zahvaljujući svojoj snalažljivosti, i u najtežim situacijama je izlazio kao pobjednik, a u obračunu s neprijateljem bio je nemišoran i čvrst.

Prilikom napada na Prozor, kada su se bombaši, među kojima je bio i Trbonja, kroz jarugu uvlačili u dobro utvrđeni i zaštićeni grad, Meha je teško ranjen.

Zato ga nije bilo druge noći u napadu na Prozor, kada se Mostarski bataljon uvukao istom jarugom i djelovao iz samog grada. Pričali su mu drugovi, dok je bio na nosilima, o podvizima njegovih saboraca Hasana Zahirovića Lace, Mustafe Ćemalovića Ćimbe, Mladena Balorde Lobre, Ahmeda Pintula i ostalih. Posebno se ponosio smjelom akcijom Rifata Frenje, kojeg je on, nakon jedne akcije u Mostaru, doveo u Mostarski bataljon, jer je taj hrabri i neustrašivi borac nožem likvidirao stražara pred Komandom mjesta tako da je drugovima omogućio da bombama zaspu zgradu i da je zaposjednu.

Nije mu ni zamirila rana, koju je dobio na Prozoru, a ranjen je na Sutjesci. I tada se natčovječanskim naporima uspio izvući iz neprijateljskog obruča. U toku rata šest puta je ranjavan, a najteže pri napadu na Prozor, kada se vodila odlučujuća i najhumanija bitka – za ranjenike.

Nakon oslobođenja zemlje obavljao je razne dužnosti do odlaska u penziju. Bio je radnik Državnog sekretarijata za unutrašnje poslove Bosne i Hercegovine i dao je ogroman doprinos likvidaciji ostataka neprijateljskih snaga. Kao penzioner živi u Mostaru i djeluje kao društveno-politički radnik.

Mladi Mostara u susretima sa Mehmedom Mehmedom Trbonjom uvijek se interesuju o njegovim podvizima, kada se nalazio na čelu Udarne desetine pa do dužnosti komandanta Mostarskog bataljona, o njegovim najboljim drugovima, među kojima su šestorica narodnih heroja.

**AVDO
(Saliha)
HUMO**

Rođen 1. februara 1914. u Mostaru. Profesor. Član KPJ od 1934. godine. U NOB stupio 1941. Umro 23. januara 1983. Za narodnog heroja proglašen 25. novembra 1953. godine.

Gimnaziju je pohađao u rodnom gradu. Zbog učešća u akcijama naprednog omladinskog pokreta isključen je iz sedmog razreda, pa je školovanje nastavio u Bihaću. Generacija gimnazijalaca kojoj je pripadao u Bihaću doprinijela je buđenju političke svijesti omladine i njenom povezivanju sa radničkim pokretom. Na Filozofski fakultet u Beogradu upisao se 1933. godine jer je želio da studira jugoslovensku književnost. Smjestio se u Gajretov studentski dom »Osman Đikić«. Upoznao se sa brojnim drugovima, marksistima, među kojima sa Hasanom Brkićem, Rifatom Burdževićem i drugima.

Studentski pokret u to vrijeme izlazi iz okvira unutrašnjih idejnih i organizacionih slabosti. Organizovane su akcije za stvaranje studentskih udruženja, konsolidovane su skojevske organizacije, tražilo se poboljšanje ekonomskih uslova života i obnavljanje prekinutih veza sa radničkim pokretom. To je bio period opšte konsolidacije u studentskim redovima na bazi novih programskih postavki. Družeći se sa naprednim i aktivnim studentima, Humo se aktivno uključio u rad studentske organizacije, posebno stručnih udruženja. Zbog svoje izu-

zetne aktivnosti primljen je u SKOJ 1934. godine, a nekoliko mjeseci kasnije postao je i član KPJ. Ubrzo je ušao u rukovodstvo SKOJ-a na Univerzitetu. Odlazio je sa članovima Gradskog komiteta KPJ za Beograd na sastanke partijskih ćelija, na kojima je držao predavanja iz političke i idejne problematike, jer je pripadao studentima koji su se angažovali na izučavanju marksizma i lenjinizma. Kao član Akcionog odbora Studentskog društva – legalnog rukovodstva studentskog pokreta – zbog studentskih demonstracija i štrajka na Beogradskom univerzitetu, februara 1936. godine, Humo je sa grupom studenata isključen na godinu dana, pa je, pošto ga je tražila beogradska policija, otišao u Mostar, gdje je ostao do septembra iste godine i bio veoma aktivan u partijskom radu. U Mostaru se povezao sa Mustafom Pašićem, koji se vratio sa robije, Savom Medanom, Karlom Batkom i Rudolfom Hrozničekom, sa kojima je radio na obnovi partijskih ćelija. I po odlasku na nastavak studija Humo je stalno održavao vezu sa partijskom organizacijom Mostara.

Njega su u to vrijeme mnogi poznavali po nadimku Kulturni. Taj pseudonim je dobio po partijskom zaduženju koje je imao u studentskom pokretu, jer je vodio sektor kulturno-idejne djelatnosti, bio je odgovoran za list »Student« i časopis »Mlada kultura«, pa su ga, kasnije, tim imenom zvali i u Pokrajinskom komitetu KPJ za Bosnu i Hercegovinu.

Svoju revolucionarnu aktivnost Humo je nastavio u Sarajevu kao član Pokrajinskog komiteta KPJ za Bosnu i Hercegovinu. Radi obavljanja partijskih zadataka putovao je u Banju Luku, Zenicu, Tuzlu, Mostar i druge gradove, gdje je pružao pomoć mjesnim partijskim rukovodstvima da organizuju rad, omasove ćelije i izgrade političku i idejnu platformu za akcije. Rukovodio je kursom SKOJ-a u Bugojnu 1940. godine, gdje je podnio dva referata i rukovodio sastancima, a iste godine je organizovao i partijski kurs na Crepoljskom.

Jedan je od organizatora Kolegijuma artisticuma u Sarajevu, gdje su udruženim snagama muzičara, slikara, dramskih umjetnika, pisaca, prosvjetnih radnika i tehničke inteligencije, a pod rukovodstvom KPJ, organizovane priredbe. Kao član Pokrajinskog komiteta KPJ za Bosnu i Hercegovinu Humo je intenzivno radio na jačanju radničkog pokreta u Bosni i Hercegovini.

Nakon kapitulacije Kraljevine Jugoslavije i okupacije zemlje Humo se kao član Pokrajinskog komiteta KPJ za BiH angažovao na pripremama narodnog ustanka i na organizovanju oružanih partizanskih jedinica u BiH. Odlazio je na teren, u gradove, održavao sastanke, mobilisao komuniste i druge rodoljube, pisao proglase, objašnjavao zadatke i ciljeve Partije u tim sudbonosnim danima. Pod veoma teškim okolnostima, kada se tragalo za svakim komunistom, a Humino ime se nalazilo u policijskoj kartoteci u Sarajevu, odlazio je u Mostar, Banju Luku, Tuzlu i druge gradove.

Sredinom jula 1941. Humo je rukovodio sastankom Oblasnog komiteta KPJ za Hercegovinu, da bi potom kao član Pokrajinskog komiteta KPJ za BiH i član Glavnog štaba NOV i POJ za BiH bio angažovan na organizaciji ilegalnog rada u Sarajevu. U 1942. godini Humo je radio na konsolidaciji KPJ u istočnoj Bosni. Bio je član ZAVNOBiH-a i AVNOJ-a. Pokretač je lista »Oslobođenje«.

Nalazio se na najodgovornijim dužnostima poslije rata. Bio je član jugoslovenske delegacije na Konferenciji mira 1946. godine, predsjednik Privrednog savjeta Vlade NRBiH, predsjednik Izvršnog vijeća Narodne skupštine BiH, državni sekretar za finansije Vlade FNRJ, predsjednik Saveznog vijeća Narodne skupštine Jugoslavije, predsjednik Savezne komisije za nuklearnu energiju, predsjednik Saveznog savjeta za koordinaciju naučnih djelatnosti, organizacioni sekretar

Pokrajinskog komiteta KPJ za BiH, a od Osnivačkog kongresa KPBiH bio je član Politbiroa, zatim član Izvršnog komiteta CK SKBiH i za člana CK KPJ/SKJ biran je od V do VIII kongresa neprekidno, a od IX kongresa izabran je za člana stalnog dijela Konferencije SKJ. Bio je predsjednik Komisije Predsjedništva SKJ za kulturu, zatim u rukovodstvima SSRNJ i SUBNOR-a. Bio je rezervni general-major.

JEDAN OD ČELNIH

U parku preko puta Gimnazije »Aleksa Šantić«, u Lenjinovom šetalištu, otkrivena je bista narodnog heroja Avde Hume 28. novembra 1985. godine. Tom prilikom govorio je Todo Kurtović, član CK SKJ, koji je, pored ostalog, naglasio plodnu revolucionarnu aktivnost Hume koji je javno istupao i polemisao još prije rata. Stvarao je ilegalne organizacije, pripremao nove borbe za ulazak u redove KPJ, borio se da omladina i narod prihvate socijalističke ideje i demokratske težnje. Takva aktivnost uvela je Humu među prve revolucionare u zemlji, tako da je bio jedan od čelnika narodnooslobodilačkog pokreta, a istovremeno značajno je doprinio i stvaranju nove, Titove Jugoslavije, bez koje ne bismo imali ni zbratimljenu Bosnu i Hercegovinu.

Složene državne i političke poslove Hume je obavljao u teškim godinama i uslovima u kojima se zemlja našla poslije rata, ali je on odvajao vrijeme i ulagao energiju za idejnu borbu u društvu. Bavio se razvitkom SKJ i društvenog sistema, a uvijek ga je interesovao objektivni položaj i raspoloženje ljudi kod nas. U javnosti mu je zapažena studija o Svetozaru Markoviću, dok je njegova knjiga *Moja generacija* pobudila veliko interesovanje.

»Po mom mišljenju«, naglasio je Kurtović, »knjiga spada u red i uzak krug vrhunskih djela memoarskog književnog rada kod nas. Sadrži mnogo objektivnih svjedočanstava, koja historičari i historijska nauka neće zaobići. Pisao ju je sa puno ljubavi i entuzijazma. U tom pogledu posebno se ističe poglavlje o Sarajevu, gdje je mnogo i učinio na jačanju oslobodilačkog pokreta i organizovanju partijskog rada.«

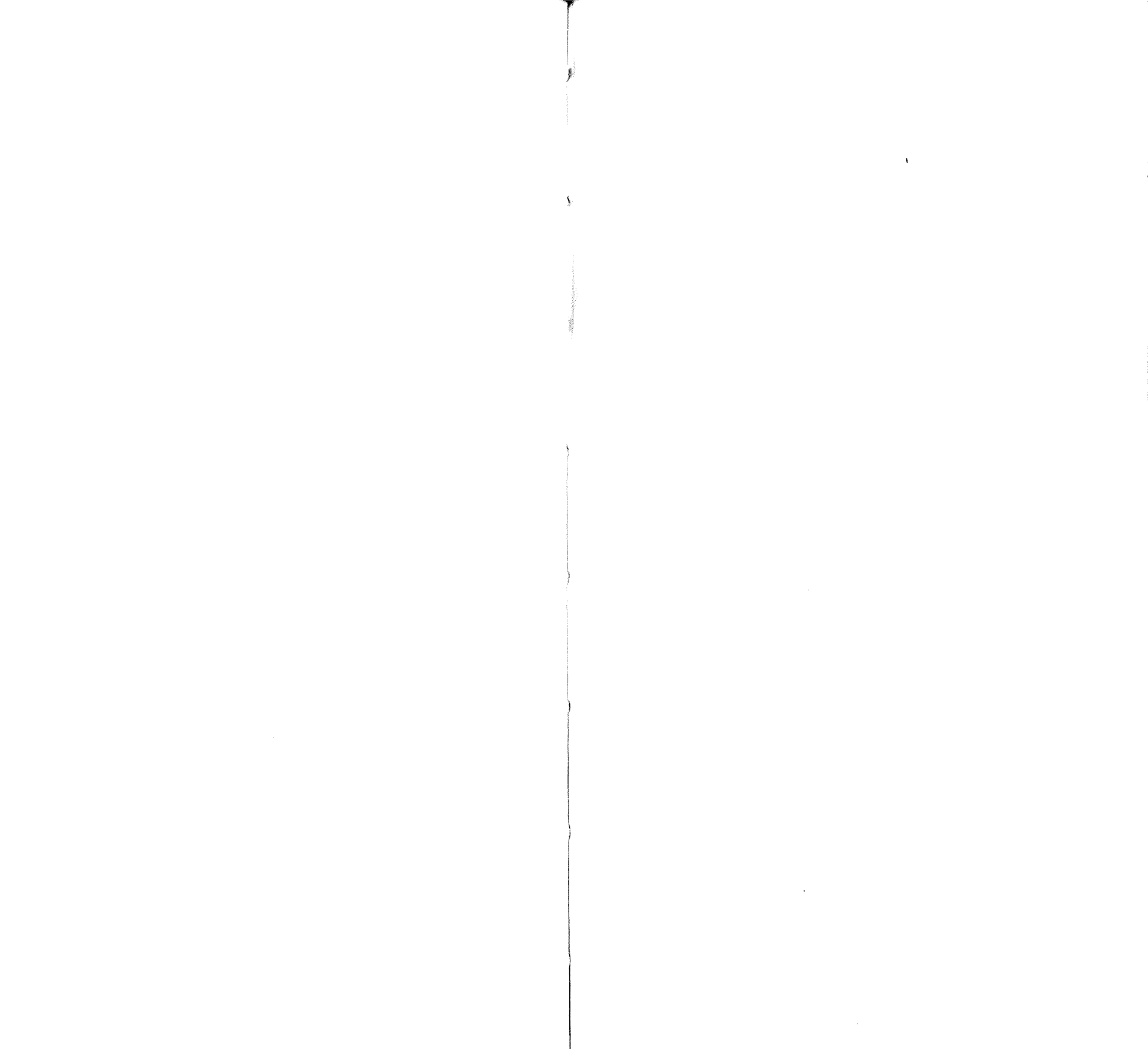

Bista je rad akademskog vajara Nikole Njirića.

U ediciji »Mostar u borbi za slobodu«, koju je pokrenuo Opštinski odbor SUBNOR-a Mostar, izašla je 1971. godine knjiga *Heroji sa obala Neretve* autora Ljube Gordića i Refika Hamzića.

»Ono što je danas na mene
ostavilo najdublji utisak –
to je veličanstveni Spomenik
borcima koji su dali život
za ono što mi danas imamo,
što imate i vi
danas u Hercegovini.

Borci iz Hercegovine bili su
u toku rata često blizu mene.
Gledao sam njihovu borbu,
vidio sam njihovu bezgraničnu
vjeru u ono za šta su se borili.«

TITO

(iz zdravice, u Mostaru, 9. aprila 1968.)